

בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

העותר :

1. לשכת עורכי הדין
2. המרכז האקדמי למשפט ולעסקים ברמת גן
3. הקריה האקדמית אונו

כולם ע"י ב"כ עו"ד סיגל שהב ו/או עו"ד קרן שמש פרלמוטר
מהחטיבה הפלילית ומהקליניקות לזכויות אדם
במרכז האקדמי למשפט ולעסקים
רח' בן גוריון 26, רמת גן
מען למכתבים : ת"ד 852, בני ברק 51108
טלפון: 03-6000800; נייד: 052-5973884
פקס: 03-6000872, דוא"ל: sigal@clb.ac.il

וע"י עו"ד אבי חימי
מרחוב מנחם בגין 7, בית גיבור ספורט רמת גן 52521
טלפון: 03-6127755; פקס: 03-6127744
דוא"ל: himi_law@netvision.net.il

וכן ע"י ב"כ עו"ד יאיר הרשקוביץ
הקליניקה למשפט פלילי, מרכז אונו למשפט חברתי קליני
הקריה האקדמית אונו, רח' צה"ל 104, קרית אונו 5545173
טל: 03-5311980, פקס: 077-4448502, נייד: 050-8874244
דוא"ל: yair.hrs@gmail.com

- נ ג ד -

המשיבים :

1. נציבת בתי הסוהר
2. השר לביטחון פנים

ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רח' צלאח א-דין 29, ירושלים
טלפון: 02-6466588, פקס: 02-6467011

עתירה למתן צו על תנאי ובקשה לדיון דחוף

מוגשת בזה עתירה למתן צו על תנאי המופנה אל המשיבים והמורה להם לבוא ליתן טעם :

1. מדוע לא יבטיחו בתוך זמן סביר לכל אסיר ועצור (להלן "כלוא" או "אסיר") תנאי תברואה והיגיינה הולמים בשירותים ובמקלחות – ובמיוחד בשירותי הכרעה - שיאפשרו להם לשמור על היגיינה בסיסית וניקיונם האישי באופן שאינו פוגע בבריאותם, בפרטיותם ובכבודם וינקטו את הצעדים הבאים לשם כך :

1. קביעת סטנדרט מינימלי ראוי לתנאי שירותים ומקלחות, שיחייב התקנת שירותי אסלה במקום שירותי כריעה בכל התאים והבטחת היגיינה ופרטיות לכל כלא, כולל הפרדת השירותים מהמקלחות ומחדרי המגורים.

2. הכנת תכנית להחלפת שירותי הכריעה באסלות בכל מתקני הכליאה, להפרדת המקלחות משירותי הכריעה שמתחתן, להפרדת השירותים והמקלחות מחלל המגורים בתאים (ולא באמצעות וילון, חצי דלת או פתרון חלקי אחר) ולשמירת הפרטיות בשירותים ובמקלחות (למעט בתאי השגחה בהם מותקנת מערכת למניעת אובדנות).

3. קביעת לוח זמנים בטווח סביר למימוש התכנית שתקבע.

2. מדוע לא ינקטו באופן מיידי בצעדים הדרושים על מנת להבטיח לכל אסיר מקלחת שאיננה ממוקמות מעל לשירותי כריעה וכן שירותי אסלה, אשר אינם פוגעים בפרטיותו ודרושים למניעת ענישה משפילה ובלתי אנושית, כמו למשל באמצעות שירותים כימיים.

ואלו נימוקי העתירה:

בקשה לדיון דחוף

1. עניינה של עתירה זו הוא בהחזקתם של אסירים ועצורים בתנאי תברואה והיגיינה בלתי הולמים, שאינם מאפשרים להם לשמור על היגיינה בסיסית ועל ניקיונם האישי באופן שפוגע בבריאותם, בפרטיותם ובכבודם. במצב הקיים, אסירים רבים מוחזקים בתנאי היגיינה ותברואה קשים, בהם השירותים בתאיהם הם שירותי כריעה, אשר בחלקם המקלחת ממוקמת מעליהם, ללא הפרדה מספקת בין השירותים למקלחת ולעיתים אף ללא הפרדה בינם לבין חלל המגורים שבתא (למעט וילון). ברבים מתאי השירותים והמקלחות בבתי הסוהר שוררים הזנחה, לכלוך וזנחה, וחלקם אף אינם נגישים או שלא נשמרת בהם הפרטיות. בכל אלו יש כדי ליצור פגיעה חמורה בתנאי המחיה המינימליים בהם מוחזקים הכלואים – וכתוצאה מכך נפגעים באופן חמור כבודם, בריאותם ופרטיותם.

2. מעבר לפגיעה הקשה בזכותם של אסירים לכבוד, לשלמות הגוף ולפרטיות, בעניינם של מרבית האסירים עולה הפגיעה כדי ענישה אכזרית, בלתי אנושית או משפילה. על פי המשפט הישראלי והמשפט הבינלאומי, על מנת להימנע מענישה אכזרית, בלתי אנושית או משפילה, יש להבטיח תנאי היגיינה ותברואה אנושיים ומינימליים בסיסיים, יש לדאוג לשירותי אסלה בכל תאי הכליאה במקום שירותי הכריעה, יש להפריד את המקלחות משירותי הכריעה שמתחתן, וכן יש להפריד את השירותים והמקלחות מחלל המגורים בתאים, באופן שיבטיח שימוש נאות בהם (ולא רק באמצעות וילון או חצי דלת).

3. בעתירה זו מתבקשים המשיבים לפעול לתיקון תנאי ההיגיינה והתברואה הקשים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר שעיימם מתמודדים האסירים מידי יום, באמצעות הכנת תכנית למימוש תנאים הולמים אנושיים מינימאליים בסיסיים בהם. העותרים מכירים בכך שפתרון מקיף לתנאי היגיינה הולמים ולפרטיות בשירותים ובמקלחות, להחלפת שירותי הכריעה באסלות ולהפרדה בין השירותים למקלחות מחייב עבודת מטה, תכנון וביצוע. אולם נוכח הפגיעה בזכויות החוקתיות והחוקיות של האסירים, נדרש

דיון דחוף שיחייב את המשיבים להתחיל בצעדים הדרושים למימוש הפתרון. בנוסף, לאור הפגיעה הקריטית בזכויותיהם ובבריאותם של אותם אסירים המוחזקים בתנאים המהווים ענישה אכזרית ובלתי אנושית, נדרשים המשיבים כסעד דחוף לנקוט באופן מיידי בצעדים, הדרושים כדי להבטיח לכל אסיר הפרדה בין המקלחת לשירותי הכריעה והחלפת שירותי כריעה באסלות.

4. ידוע לעותרים כי הדרישה לנקוט באופן מיידי בצעדים הדרושים, כגון החלפת שירותי הכריעה באסלות והפרדה בכלל בין השירותים למגורים – מבלי להמתין לתכנון ארוך יותר - אינה פשוטה, שכן מצב בו שירותי כריעה אינם מופרדים מהמקלחת רחוק מאוד מדרישה ראשונית זו. אלא שאין בכך כדי להצדיק את המשכו של המצב הקיים, שבו החזקת אסירים נעשית בתנאים בלתי אנושיים המפרים את חובות המשיבים להימנע מענישה אכזרית ובלתי אנושית, הפוגעת במצבם הבריאותי ובכבודם. מלבד השיפוץ ובניית האסלות שעשויים לארוך זמן מה, יכולים המשיבים לנקוט במספר צעדים דחופים שיביאו בטווח הקרוב לתנאים הולמים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר, כגון באמצעות הצבת שירותים כימיים עם אסלה, בדיקות היגיינה וניקיון קבועות ותכופות וכיוצא ב.

5. כמפורט בעתירה, במדינות אחרות ובמשפט הבינלאומי קיימת הקפדה על שמירת תנאי היגיינה ופרטיות בשימוש בשירותים ובמקלחות על ידי הכלואים, וכן קיימת התאמה של סוג השירותים (שירותי אסלה או שירותי כריעה) והתנאים בהם במתקני כליאה לסוג השירותים ולתנאיהם הרווחים באותה מדינה. ככל ששירותי הכריעה אינם השירותים המקובלים במדינה – הרי שלא יותקנו שירותים מסוג זה במתקני הכליאה.

6. הדיון הדחוף דרוש על מנת להביא את המשיבים לתת מענה אמיתי ומעשי לבעיות האקוטיות של שימוש בשירותי כריעה במקום בשירותי אסלה, אי הפרדה בין המקלחות לשירותי הכריעה ואי השמירה על הפרטיות - בעיות המוכרות לשב"ס זה שנים ארוכות. למרות חומרת העניין, אין בידי המשיבים כל תוכנית משמעותית להתמודדות עם התנאים הקשים והבלתי הולמים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר. בהעדר דיון דחוף, ימשיכו המשיבים להימנע מנקיטה בפעולות ממשיות לפתרון הבעיה, ונוכח מקומות הכליאה הרבים בהם לא נשמרים ההיגיינה והפרטיות וכן מקומות הכליאה שקיימים בהם שירותי כריעה - אלפי כלואים נוספים ימשיכו להיפגע ממצב זה.

7. לא רק שאין בידי המשיבים תכנית לתיקון מצב השירותים והמקלחות, אלא הם אף אינם פועלים ליישום סטנדרט מינימלי למימוש הזכות לתנאי תברואה והיגיינה הולמים. מתוך אלפי האסירים המוחזקים במקומות כליאה בהם עדיין קיימים שירותי כריעה, אין התחשבות מיוחדת במי שקיימת עבורו בעיה פיסית בשימוש בשירותי כריעה, כגון אסירים חולים וקשישים (למשל, מחלות אורטופדיות המקשות על השימוש בשירותי כריעה, בעיות גב ועוד).

8. נוכח הפגיעה החמורה בזכויות האסירים והעדרו של פתרון כלשהו מצד המשיבים, ואף לא פתרון בטווח זמן נדחה או רחוק כלשהו לבעיית התנאים הבלתי אנושיים ובלתי הולמים בשירותים ובמקלחות, יתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע את העתירה לשמיעה בדחיפות.

מבוא

9. תנאי ההיגיינה והתברואה הקשים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר, הקיימים בתאים רבים בהם מוחזקים כלואים בישראל, מוכרים כבר שנים רבות. למעשה, מזה כשני עשורים שהסנגוריה הציבורית מתריעה על הימצאותם של ליקויים הנוגעים לתאי המקלחות והשירותים. בין הליקויים שבדוחות הסנגוריה נמנים: לכלוך וזוהמה השוררים בתאי השירותים, העדר הפרדה נאותה בין המקלחות

והשירותים לבין חלל המגורים שבתא, שימוש בשירותי כריעה ואף בדלי, מיעוט תאי שירותים ומקלחות ביחס למספר האסירים והעדר פרטיות כתוצאה מכל אלו.¹

10. מצב זה עומד בניגוד ותוך הפרה של הדין והפסיקה, אשר בהם נקבע זה מכבר כי חומות הכלא אינן מפרידות בין האדם לבין צלם האנוש שלו וזכויותיו. בעשור האחרון תוקנה פקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב-1971, ונקבע כי "אסיר יוחזק בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותו ובכבודו (ס' 11ב(ב) לפקודת בתי הסוהר). מצב זה גם רחוק מהרף שאומץ על ידי ארגונים בינלאומיים להבטחת תנאים הולמים בתאי השירותים והמקלחות במתקני כליאה. כתוצאה מכך, אלפי מקומות כליאה בבתי הסוהר בישראל אינם מאפשרים תנאי היגיינה, בריאות ופרטיות מינימאליים, ואף מגיעים כדי הפרה של החובה להימנע מענישה אכזרית, בלתי אנושית ומשפילה, המהווה עקרון של המשפט הבינלאומי המנהגי.

11. על המשיבים להחזיק את הכלואים "במשמורת נאותה", להבטיח את שלומם הנפשי והגופני באופן מינימאלי ולפעול לשיקומם, כדי שיחזרו בתום מאסרם לקהילה כאנשים נורמטיביים וישתלבו בחברה. תנאי השירותים והמקלחות פוגעים בכל אחת ממטרות אלו, והם משפיעים בסופו של דבר על ביטחון ושלום הציבור כאינטרס ציבורי כללי.

12. בעיית המקלחות והשירותים מוכרת למשיבים מזה שנים. דוחות הסנגוריה הציבורית, פסקי דין והערות של בתי המשפט התריעו בעניין זה במשך שני העשורים האחרונים. למרות זאת, לא חל כמעט כל שינוי במצב השירותים והמקלחות, ואין בידי המשיבים כל תכנית להביא לפתרון הבעיה ולהבטחת תנאים הולמים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר.

13. עתירה זו דורשת מהמשיבים להימנע מלהחזיק כלואים בתנאי מחייה קשים ובלתי הולמים בשירותים ובמקלחות, זאת באמצעות קביעת סטנדרט מינימלי הולם בעניין זה ואימוץ תכנית שתקבע את דרכי המימוש להשגתו בפרק זמן סביר, בדומה לסטנדרטים אחרים שכבר נקבעו ביחס לאחזקת אסירים, כגון מיטה לכל אסיר ושטח מחייה מינימאלי לאסיר.

14. לאור הדחיפות, מתבקשים המשיבים לפעול באופן מיידי כדי להבטיח תנאים הולמים בשירותים ובמקלחות באמצעות הפרדת המקלחות משירותי הכריעה ושמירת הפרטיות, הדרושים על מנת למנוע ענישה בלתי אנושית, אכזרית ומשפילה. יודגש, כי בידי המשיבים להציב שירותים כימיים, למשל, על מנת להביא את הבעיה לפתרון באופן מיידי.

רקע עובדתי

הצדדים לעתירה

15. העותרת 1, לשכת עורכי הדין, היא גוף סטטוטורי, אשר אחד מתפקידיו על פי חוק הוא הגנה על שלטון החוק, וזכויות האדם וערכי היסוד של מדינת ישראל (סעיף 1 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961). ברי כי לאור החזקתם של האסירים תוך פגיעה בבריאותם, בפרטיותם ובכבודם בניגוד לחוק, לתקנות ולהנחיות משרדי הממשלה, ותוך פגיעה בעקרון שלטון החוק וזכויות האדם של האסירים - קיים ללשכה מעמד מיוחד על פי חוק לפעול למען הגנה על שלטון החוק וזכויות אדם גם ביחס לגופים אחרים שמעמדם לא הוסדר בחקיקה.

16. העותרת 2, המרכז האקדמי למשפט ועסקים, הנו מוסד מוכר להשכלה גבוהה, הפועל ללא מטרות רווח מאז 1995. המרכז האקדמי פועל לרתום את המחקר האקדמי לטובת עשייה משפטית וציבורית לשינוי

¹ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016 (יוני 2017).

- חברתי. העותר 1 הייתה ממגישי העתירה נגד הפרטת בתי הסוהר והוא עוסק רבות בתחום זכויות האדם בכלל וזכויות אסירים בפרט במסגרת הקליניקה לזכויות חשודים, נאשמים, אסירים ועצורים.
17. העותר 3, הקריה האקדמית אונו, הנו מוסד מוכר להשכלה גבוהה הפועל משנת 1995. הקריה האקדמית מבקשת ליצור חברה משלבת, רב תרבותית ומשגשגת והיא עוסקת בלימוד ומחקר אקדמי וכן פועלת למיצוי זכויות עבור אוכלוסיות מוחלשות באמצעות מרכז אונו למשפט חברתי קליני.
18. המשיבה 1, נציבת בתי הסוהר, היא העומדת בראש השרות האחראי על החזקתם של אסירים ועצורים במשמורת בטוחה ונאותה ועל החזקתם בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותם ובכבודם.
19. המשיב 2, השר לביטחון פנים, הוא השר הממונה על שרות בתי הסוהר.

נתונים

20. מהנתונים המוצגים להלן, המתבססים על מידע מדוחות הסנגוריה ומידע שנמסר לעותרים במסגרת בקשות מידע לפי חוק חופש המידע, עולה כי מאז ומתמיד קיימים שירותי כריעה בבתי הסוהר וכי מצבם התברואתי של תאי מקלחות ושירותים רבים במתקני הכליאה בישראל הוא קשה וירוד. להלן מוצגים נתונים החל משנת 2014 ואילך, המבוססים על דוחות ותשובות לבקשות מידע בנושא העתירה.
21. בשנת 2014 היו ב- 6,765 מקומות כליאה בישראל שירותי כריעה (945 תאים), כאשר ב- 1,017 מהם (286 תאים) המקלחת ממוקמת מעל לשירותי הכריעה.

תשובת המשיב 1 מיום 18.5.2014 לבקשת חופש המידע של העותר 2 מצורף כנספח ע/1.

22. בהמשך, על פי נתוני שב"ס ביחס לשנת 2016, ב- 6,126 מקומות כליאה (805 תאים) בבתי הסוהר בישראל קיימים שירותי כריעה וב- 684 מקומות כליאה (168 תאים) המקלחת ממוקמת מעל לשירותי הכריעה.
- תשובת המשיב 1 מיום 5.1.2017 לבקשת חופש המידע של העותר 2 מצורף כנספח ע/2.

23. מצב זה אינו מצביע על שיפור רב, והייעול בין שנת 2014 לבין שנת 2016 מסתכם ב- 140 תאים עם שירותי כריעה וב- 118 תאים בהם שירותי הכריעה ממוקמים מתחת למקלחת בהם שופרו התנאים, כמסוכם בטבלה:

ייעול	2016	2014	
140 תאים 639 מקומות	805 תאים 6,126 מקומות	945 תאים 6,765 מקומות	שירותי כריעה
118 תאים	168 תאים	286 תאים	שירותי כריעה מתחת למקלחות
333 מקומות	684 מקומות	1,017 מקומות	

24. מהטבלה עולה כי קצב הטיפול בליקויים אלו בין השנים 2014-2016 הוא איטי מאוד. בין שנת 2014 לבין שנת 2016 הצמצום בתאים בהם קיימים שירותי כריעה הוא של 140 תאים בלבד, הכוללים 639 מקומות כליאה. כמו כן, באותה תקופה צמצום התאים בהם שירותי הכריעה נמצאים מתחת למקלחת, הוא של 118 תאים, הכוללים 333 מקומות כליאה.

25. על פי נתוני שב"ס, נכון לסוף שנת 2018, ב- 806 תאים בבתי הסוהר בישראל קיימים שירותי כריעה וב- 154 תאים המקלחת ממוקמת מעל לשירותי הכריעה.

תשובת המשיב 1 מיום 24.1.19 לבקשת חופש המידע של העותר 2 מצורף כנספח ע/3.

26. על פי מכתב תשובה של מנהל התכנון בשב"ס לעמותת רופאים לזכויות מיום 23.6.2020, בשנים 2018 - 2019 הוחלפו כ-81 אסלות מזרחיות לאירופאיות. לצערנו, הדבר אינו בא לידי ביטוי כאשר משווים נתונים אלו לנתונים משנים קודמות שהועברו לעותרות. השוואת הנתונים לפי שנים אלו מופיעה בטבלה שלהלן. עוד עולה מתשובתם כי נכון לשנת 2020 לא היה צפי להחלפה או לתוכנית עבודה, וכן לא ניתן היה לקבוע עלויות עבורה. תשובות אלו מדגישות את הצורך העז בהתערבות בית המשפט הנכבד.

תשובת המשיב 1 מיום 23.6.20 לבקשת חופש המידע של עמותת רופאים לזכויות אדם מצ"ב מצורף כנספח ע/4.

ייעול	2019	2018	2016	
אין ייעול – נוסף תא בו קיימים שירותי כריעה.	868 תאים (4,371 מקומות)	806 תאים	805 תאים	שירותי כריעה
אין ייעול	168 תאים	154 תאים	168 תאים	שירותי כריעה מתחת למקלחת
333 מקומות	לא נמסר נתון על פי מקומות כליאה	684 מקומות	0171, מקומות	

מהטבלה עולה כי בין השנים 2016 לבין 2019, קצב הטיפול בליקויים צנח באופן משמעותי. נראה שקיימת עליה במספר שירותי הכריעה הקיימים בבתי הסוהר. גם בעניין שירותי הכריעה מתחת למקלחות התיקון הוא מינורי בלבד ועומד רק על 14 תאים. אם בעבר תוקן הליקוי בקצב איטי, הרי בין השנים 2016-2019 ניתן לומר כי לא נעשה דבר לשינוי מצב השירותים והמקלחות בבתי הסוהר. על אף שהנתונים הוצגו הפעם רק לפי מספר תאים (ולא לפי מספר מקומות הכליאה) יש לזכור שמדובר באלפי מקומות כליאה בהם עדיין קיימים שירותי כריעה ובמאות מקומות כליאה בהם שירותי הכריעה מוצבים מתחת למקלחות.

27. תנאי היגיינה ותברואה קשים אלו קיימים במתקני כליאה בכל רחבי הארץ. השיפור במצב הליקויים מתרחש על פי הנתונים במתקני כליאה בודדים, ולכן עדיין מדובר בתופעה ארצית הקיימת ברוב בתי הסוהר בישראל. ניתן להתרשם מהתנאים הקשים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר כפי שעולה מתמונות בסיור שערכה יו"ר ועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת, חה"כ מיקי חיימוביץ', ופורסמו בחודש נובמבר 2020 בעמוד הפייסבוק של חה"כ חיימוביץ' וכן בכתבה באתר ווינט מיום 3.11.20.

”שירותי ”בול פגיעה” ומקלחת שלא עובדת : התנאים שהחכי”ת גילתה בכלא איילון”². לצורך ההמחשה מצורפות תמונות אלו :

28. על פי נתוני דו"ח תנאי כליאה שפרסמה הסנגוריה הציבורית בשנת 2021, המבוסס על ביקורים רשמיים שערכה הסנגוריה הציבורית בשנים 2019-2020, מתוך 31 מתקני מאסר ומעצר בהם ביקרה הסנגוריה הציבורית, ב- 19 מתקני כליאה נתגלו ליקויים הנוגעים לשירותים ולמקלחות וב- 8 מתוכם קיימים שירותי כריעה. לדוגמא, באגף הקטינים בבית סוהר מגידו חלק מתאי השירותים הם שירותי כריעה חלודים ואינם ראויים לשימוש, בבית מעצר ניצן נמצא כי בחלק מתאי השירותים לא היו אסלות כלל. כמו כן בבית סוהר קציעות נמצאו ליקויים רבים בתאי השירותים והמקלחות, וכי מרבית השירותים

² רועי רובינשטיין "שירותי "בול פגיעה" ומקלחת שלא עובדת : התנאים שהחכי"ת גילתה בכלא איילון" אתר ווינט (3.11.20) בקישור : <https://m.ynet.co.il/Articles/58381580>

באגפים 2 ו-7 הם מסוג "כריעה", דבר המקשה על האסירים בשל חוסר ההתאמה היוצר עומסים וזמני המתנה ממושכים".³

29. הליקויים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר אינם מסתכמים רק בשירותי כריעה ובמקלחות הממוקמות מעליהם. קיימים תאים בהם לא קיימים כלל שירותים או שלא נשמרת בהם צנעת הפרט. על פי דוח הסנגוריה משנת 2016, בבית הסוהר מג"ן-מב"ן קיים תא בידוד שאינו כולל תא שירותים והכלוא המוחזק בו נאלץ לעשות את צרכיו בתוך דלי. כמו כן, באגף 2 בבית מעצר תל אביב, קיימים חריצים בתאי השירותים והמקלחות, המאפשרים לכל עובר ושב במסדרון להשקיף לתוכם. חרף התרעות חוזרות ונשנות המשתקפות מדוחות הסנגוריה הציבורית באשר לליקוי זה והפגיעה החמורה בצנעת הפרט, המצב נותר בעינו ולא תוקן. לפי תגובת שירות בתי הסוהר, קיימת הנחיה לתקן את הליקוי, אך לא ברור אם ההנחיה יושמה.⁴

30. בהמשך לכך, גם בשנים 2019-2020 קיימות עדויות להעדר הפרדה מספיקה בין חלל התאים לבין השירותים ולפגיעות בפרטיות כלואים. לפי דוח הסנגוריה הציבורית לשנים אלו, ב-5 ממתקני הכליאה בהם נערכו ביקורות על ידה, אין הפרדה מספקת בין חלל התא לבין השירותים והמקלחות כפי שנדרש בתקנות. דוח הסנגוריה המתייחס לשנים 2019-2020 הראה כי במהלך ביקור בשנת 2020 שנערך בבית סוהר איילון נמצא כי וילון בלבד מפריד בין חלל התא לבין השירותים, דבר המוביל לריחות רעים. כמו כן, במעבר איילון בביקור השני שנערך בשנת 2019, נמצא כי במתחם הטרמינל הותקנה לאחרונה הגבהה בקיר המפריד בין אזור השירותים לחלל התא. עם זאת, נראה כי עדיין קיימת פגיעה בצנעת הפרט של הכלואים שכן בעת השימוש בהם כל פלג גופו העליון של האסיר עדיין חשוף לחלוטין. בבית סוהר שקמה המבקרים הבחינו כי השירותים ממוקמים מול חלון המקובע בדלת התא, באופן המאפשר לסוהר להבחין בנעשה בתא השירותים. המבקרים סברו כי הווילון שהותקן במקום אינו מהווה הפרדה מספקת ואינו מבטיח את פרטיותם של הכלואים המוחזקים בתא. הסניגוריה הציבורית סבורה כי יש להשקיע מחשבה במציאת פתרון ראוי ומכבד יותר.⁵

31. גם בשנת 2016 תועדו ליקויים מסוג זה של העדר הפרדה מספקת בין השירותים והמקלחת לבין אזור המגורים של התא. בחמישה מתקני כליאה בהם ביקרו המבקרים הרשמיים מטעם הסנגוריה הציבורית נמצא כי אין הפרדה מספקת בין השירותים והמקלחת לבין חלל המגורים, בחלק מהמתקנים לא קיימת הפרדה כלל בין השירותים לבין המקלחת, בשישה מתקנים מאלו המבוקרים נעשה שימוש בשירותי כריעה.⁶

32. בנוסף לליקויים המבניים, הנגישות של האסירים לשירותים ומקלחות היא מוגבלת. בחלק מהמקרים לא התאפשרה גישה מספקת של הכלואים למקלחות. לדוגמה, כלואים החוזרים לבית מעצר הדרים מחקירות או מבתי משפט לאחר סגירת האגף לא מתאפשרת להם גישה למקלחת באותו היום אלא רק ביום למחרת. כמו כן, בחלק מהתאים תאי השירותים והמקלחות הקיימים מועטים מדי ביחס לאסירים ואינם זמינים כל שעות היום.⁷

33. ישנם תאים בהם קיים חסר במספר תאי השירותים והמקלחות העומדים לרשות האסירים והאסירות. מדוח הסנגוריה הציבורית לשנת 2016, עולה כי בבית סוהר מג"ן-מב"ן, קיימים שני תאי מקלחות בלבד

³ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני כליאה של שירות בתי הסוהר 2019-2020 (2021) בעמודים 87-82.

⁴ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016 (יוני 2017), בעמ' 57.

⁵ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני כליאה של שירות בתי הסוהר 2019-2020, (2021), בעמ' 87-82.

⁶ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016 (יוני 2017), בעמ' 55.

⁷ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016 (יוני 2017), בעמ' 55.

אשר שימשו 29 כלואים; באגף 2 בבית סוהר שיטה קיימים 6 תאי מקלחות אשר שימשו 67 כלואים; באגף 6 בבית סוהר דמון עמדו לרשות 26 כלואות 4 תאי מקלחות ו- 3 תאי שירותים בלבד.⁸

34. הליקויים הקשים במקלחות ובשירותים במתקני הכליאה בישראל מוכרים לרשויות, כבר כשני עשורים⁹. אמנם נעשו שיפוצים במספר מתקנים באופן נקודתי, אך הבעיה בעינה עומדת וקיימים כ- 6,000 מקומות כליאה עם ליקויים בתאי השירותים והמקלחות, זאת ביחס לסך הכל כ- 14,000 הכלואים במתקני הכליאה בישראל¹⁰. (נתון זה מתייחס רק למקומות הכליאה עם שירותי כריעה כפי שמסר שבי"ס ולא כולל ליקויים אחרים, כפי שעולה מדו"חות הסנגוריה הציבורית). כלומר, בקרוב למחצית ממקומות הכליאה בישראל קיימים ליקויים בתאי השירותים והמקלחות, והכלואים מוחזקים בהם בתנאי היגיינה ותברואה קשים!

35. יש לקחת בחשבון כי הליקויים בתאי השירותים והמקלחות מתווספים לתנאי מחייה קשים אחרים ובראשם למצב הצפיפות החמורה בבתי הסוהר, כאשר אסירים מוחזקים בשטח מחייה העומד על 3.5 מ"ר לפחות לכל אסיר¹¹. יש לציין, כי מתקני הכליאה ישנים מאוד, אף מימי המנדט הבריטי, שגילם הממוצע הוא 68 שנים¹². כמו כן, קיימות בעיות של אוורור ושל טמפרטורה קיצונית בחורף ובקיץ בשל העדר מיזוג בתאים, המוכרות למשיבים. הצטברות הליקויים בתנאי המחייה יוצרת קושי חמור עבור האסירים בניהול שגרת חיים בסיסית מינימלית ראויה.

השלכות מצב השירותים והמקלחות על האסירים

36. למצב שירותי הכריעה והמקלחות, בהם מוחזקים אסירים רבים, קיימת השפעה עצומה על נפשו ובריאותו של כל אחד מהם. מצב זה יוצר בפועל מצוקה יומיומית המתבטאת בהימנעות משימוש בשירותים, בשימוש שהוא קשה פיזית תוך חשש לנפילה, בחוסר ניקיון וחוסר היגיינה בשימוש בהם, בסירחון ומזיקים העולים מהם, בחוסר אינטימיות בשימוש בשירותים, פגיעה בפרטיות ועוד. מצוקה זו הופכת את השימוש בשירותים ובמקלחות לבלתי אנושי, שכן מדובר בתנאים קשים.

37. בנוסף לנתונים שהוצגו עד כה (מדוחות, מנתונים שהועברו בבקשות המידע ועוד), תנאי המחייה הקשים הנוצרים כתוצאה מהשימוש בשירותי הכריעה ובמקלחות מעליהם יומחשו גם באמצעות תצהירים של ארבעה אסירים שנאספו על ידי העותרות בחודשים האחרונים לפני הגשת העתירה. אף אם תנאי השירותים והמקלחות בתא זה או אחר שבו הוחזקו האסירים השתפרו, תצהירים אלו נועדו להמחיש את השפעת תנאי השירותים והמקלחות על בריאותם וכבודם של אסירים.

38. מאחר שהאסירים המצהירים חוששים מפני חשיפת פרטיהם ולאור בקשתם, פרטי האסירים חסויים ומצויים אצל העותרות. ככל שהדבר יידרש, התצהירים המלאים, הכוללים את פרטי האסירים המצהירים, יימסרו לבית המשפט בלבד.

⁸ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016 (יוני 2017), בעמ' 56-57.

⁹ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2001 (2002), בעמ' 11-10.

¹⁰ שירות בתי הסוהר, לוח מס' 1. ממוצע רבעון 3 - 2020. פורסם ביום 16.11.2020 באתר שבי"ס בקישור https://www.gov.il/BlobFolder/reports/doch_rivon_2020/he/2020_%D7%93%D7%95%D7%97_%D7%97%D7%95%D7%A4%D7%A9_%D7%9E%D7%99%D7%93%D7%A2_%D7%9E%D7%9E%D7%95%D7%A6%D7%A2%D7%99%D7%9D_%D7%A8%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%A0%D7%99.pdf

¹¹ ראו הודעת המדינה מיום 22.12.19 (פיסקה 7), מאוקטובר 2021 וממרס 2022 בבג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים ואח': <https://www.acri.org.il/post/171>

¹² הנתון הוצג במצגת שבי"ס בכנס "צוהר לבית הסוהר – עבירות ועונשים בישראל" ביום 14.3.2018 שהתקיים באוניברסיטת בר אילן, המחלקה לקרימינולוגיה. <http://criminology.biu.ac.il/files/criminology/shared/staff/u17/doc2.pdf>

לעתירה מצורפים התצהירים הבאים :

תצהירו של א', אסיר בכלא גלבע, שנגבה ביום 7.1.2022, מצורף כנספח ע/5 .

תצהירו של ב', אסיר בכלא אשל, שנגבה ביום 6.1.2022, מצורף כנספח ע/6 .

תצהירו של ג', אסיר בכלא רימונים ב', שנגבה ביום 12.1.2022, מצורף כנספח ע/7 .

תצהירו של ד', אסיר בכלא אילון, שנגבה ביום 31.3.2022, מצורף כנספח ע/8 .

39. מהתצהירים עולה כי כתוצאה ממצב השירותים והמקלחות בתאיהם האסירים המצהירים חשים מושפלים. הם סבורים כי התנאים בשירותים בהם השתמשו אינם אנושיים ומזיקים לבריאותם. הם מדווחים על קושי לתפקד ביומיום בתנאים אלו. לפי תצהירי האסירים, הם חוששים לבריאותם כתוצאה ממזיקים העולים מבורות הביוב הרחבים בשירותי הכריעה, חוששים להחליק תוך כדי השימוש בהם שכן מקום העמידה מאוד מצומצם, נגעלים להתקלח מעל שירותי הכריעה וסובלים מריחות רעים מאוד ומהלכוך הרב שקיים בשל מבנה שירותי הכריעה. כמו כן, אסירים מבוגרים וחולים מתקשים לכרוע כדי להשתמש בשירותים ללא אסלה.

40. ואכן התצהירים המצורפים לעתירה זו מתארים את הקושי הפיסי להשתמש בשירותים אלו, כל שכן ביחד עם בעיות בריאותיות של האסירים המקשות עליהם להשתמש בשירותים אלו וכן לאור בעיות בריאותיות הנגרמות כתוצאה מהשימוש בהם :

"בשל בעיות גב מהן אני סובל, השימוש בשירותי הכריעה הוא קשה עבורי. אני נאלץ להתכופף ללא תמיכה כלשהי ולעשות את צרכי בתנוחה אשר גורמת לי כאבי גב איומים. שימוש באסלה רגילה היה יכול לסייע לי מאוד שלא לסבול מכאבי גב בעת השימוש בשירותים. בשימוש בשירותי הכריעה קיים אצלי חשש שאפול ואחליק לבור השירותים, משום שהמקום המיועד להנחת הרגליים הוא מוגדר רק לכפות הרגליים וכל תזוזה היא בעייתית. כבר היו מצבים בהם כתוצאה ממבנה שירותי הכריעה מעדתי והחלקתי בשירותים. כמו כן, אימוץ הגב באופן הזה יוצר אצלי פגיעה בגב כתוצאה משימוש לא מומלץ בעמוד השדרה." (סעיפים 5-6 לתצהירו של האסיר א').

"בשנים האחרונות עברתי ניתוח בקע, דבר אשר הקשה עליי מאוד את השימוש בשירותי הכריעה. למרות זאת, לא התחשבו במצבי והמשכתי להשתמש בשירותי הכריעה למרות מצבי הרפואי. כתוצאה מהשימוש בשירותי הכריעה סבלתי מזיהומים ואף מזיהום בדרכי השתן, וקיבלתי טיפול מרופאת הכלא, אותם אני נוטל כבר למעלה מחודשיים. התנהלות הצוות בנסיבות היא מתחשבת, ונראה שהם מודעים לבעייתיות בנושא זה." (סעיף 8-10 לתצהירו של האסיר ב').

"בשל בעיות בריאותיות מהן אני סובל - בהן סכרת, דליות והרחבת גידים ברגליים וכן כאבים קשים ובלתי פוסקים בכפות הרגליים, השימוש בשירותי הכריעה ובמקלחת יוצר כאבים עזים ובלתי נסבלים בכפות הרגליים וכן בכפל הברכיים, עד כדי כך שלאחר השימוש קשה לי לחזור למצב עמידה והדבר יוצר אצלי כאבי תופת." (סעיף 7 לתצהירו של האסיר ד').

41. בנוסף, ניתן למצוא בתצהירים תיאור של השירותים על הליקויים הקיימים בהם :

"מדובר בשירותי כריעה בהם חור הביוב הוא גדול ופתוח, סביבו קיים משטח בשיפוע, כאשר ניתן לעמוד על שני מקומות המיועדים לכפות הרגליים בלבד. מעל השירותים היתה ממוקמת "מקלחת", ככל שניתן לקרוא לזה כך, שכן מדובר בחור מהקיר ממנו יוצאים המים (ללא צינור כלשהו). קיים קושי גדול להשתמש בשירותי הכריעה וכל שכן במקלחת שנמצאת מעל לבור – דבר המהווה סכנה ממש מפני החלקה." (סעיף 6 לתצהירו של האסיר ג.).

"במהלך השימוש בשירותי הכריעה יש לעמוד על המקומות המיועדים לכפות הרגליים בלבד – שהם מצומצמים ולא תמיד תואם את גודל הגוף שלי. כפות הרגליים שלי גדולות ולא תואמות את המשטחים הרלבנטיים לכפות הרגליים בלבד. הדבר מקשה עוד יותר כאשר אני משתמש במקלחת שמעל לבור הכריעה, כאשר ממש קודם לכן השתמשתי בשירותים לעשיית צרכים. העמידה על מקום המיועד לכפות הרגליים בלבד בזמן המקלחת היא מסוכנת ובעייתית, שכן ניתן להחליק בקלות ולמעוד לתוך בור השירותים." (סעיפים 5-6 לתצהירו של האסיר ד.).

"אני מוחזק כעת בחדר איקס, המיועד לאסיר אחד, כאשר הפרדה בין השירותים לבין חלל התא היא בוילון בלבד. יש לציין כי תא השירותים הוא ללא תאורה. החלון שנמצא בו הוא ללא אפשרות סגירה, כאשר בחורף אני משתמש בניילון כדי להגן על התא ואזור השירותים מפני הקור. הניילון מחולק על ידי הנהלת בית הסוהר." (סעיף 4 לתצהירו של האסיר ב.).

42. חומרת המצב עולה כדי הימנעות משימוש בשירותים אלו:

"בגלל שירותי הכריעה אני חושב פעמיים האם להשתמש בכלל בשירותים, ואני נמנע משימוש בשירותים אלו באופן סדיר וכפי שהיית מעוניין." (סעיף 6 לתצהירו של האסיר א.).

"המקלחת במצב זה היא רק כורח, כי חייבים. כלומר, השימוש אינו כפי שהייתי מעוניין." (סעיף 6 לתצהירו של האסיר ב.).

"תנאי השירותים מנעו ממני להשתמש בהם באופן סדיר וכפי שהייתי מעוניין. בתאים בהם הוחזקתי עם שירותי כריעה, המעטתי בשימוש בשירותים כדי לחסוך את ההשפלה והלכלוך ממני." (סעיף 6 לתצהירו של האסיר ג.).

"תנאי השירותים הללו מנעו ממני להשתמש בהם באופן סדיר וכפי שהייתי מעוניין. כתוצאה מהשימוש בשירותי כריעה הייתי צריך לחשוב פעמיים – הן על מנת שלא לפגוע בפרטיותי ולהתבזות בפני סגל בית הסוהר, הן משום הקושי הפיסי הכרוך בשימוש עקב בעיותי הרפואיות והן מבחינת הגועל בכל פעם שהייתי צריך להשתמש בשירותים אלו." (סעיף 10 לתצהירו של האסיר ד.).

43. בנוסף, התצהירים מתארים את תנאי תברואה והיגיינה קשים כתוצאה מהשימוש בשירותים ומקלחות אלו. המשיבים היו מודעים לתנאים בעייתיים אלו ואף חילקו נעלי גומי, בשל חוסר ההיגיינה וכדי למנוע החלקה. כמו כן, האסירים נאלצים לסגור את בור הכריעה באמצעות בקבוק פלסטיק על מנת למנוע כניסה של מזיקים לתא:

"הבור של שירותי הכריעה הוא רחב בהרבה מהבור באסלה רגילה וגם המים העומדים בו נמוכים ממש, כך שבעלי חיים כמו תיקנים, חולדות ועכברים יוצאים ונכנסים בקלות

מהבור. כתוצאה מכך בעלי חיים אלו נכנסים לתאים ומהווים מפגע בעייתי מאוד עבורי." (סעיף 7 לתצהירו של א').

"יש קושי לשמור על היגיינה במצב זה. לאור הקושי הקיים בשימוש במקלחת הנמצאת מעל לשירותים, בית הסוהר חילק נעליים מגומי לשם כך, זאת כדי למנוע החלקה ושמירה על היגיינה, במיוחד זיהומים ומחלות הנובעות ממגע עם בור הביוב." (סעיף 6-7 לתצהירו של האסיר ב').

"קיימת בעיה של בעלי חיים ומזיקים כמו מקקים וחולדות. גודל בור הביוב מאפשר למקקים ולחולדות לעלות אל התא. על מנת למנוע כניסת מזיקים אלה לתא, עלי לדאוג לסגור היטב את בור הביוב של שירותי הכריעה באמצעות בקבוק פלסטיק ואמצעים נוספים. כבר קרה, כאשר שכחתי לסגור את בור שירותי הכריעה, שהגיעו חולדות לחדרים, וגרמו לנזקים וכרסמו באוכל שהיה בתאי." (סעיף 11 לתצהירו של האסיר ב').

"השירותים היה מופרד מהתא בחצי קיר. מהשירותים עולה בועות גזים וריח רע. כמו כן מהתא עולות חולדות ומקקים. בתנאים אלה, השמירה על ההיגיינה היא בעייתית מאוד." (סעיף 7 לתצהירו של האסיר ג').

"קיים חשש רב להידבקות במחלות זאת כתוצאה משימוש בשירותי הכריעה, אשר בהם המגע עם החולדות תוך כדי השימוש בשירותי הכריעה הוא ישיר וגם בעת השחות בחדר. כמו כן, חששתי מאוד מזיהומים שונים הנובעים מהחיידקים שמצטברים כתוצאה מהחולדות ומהכלוך שבאסלה." (סעיף 11 לתצהירו של האסיר ג').

44. האסיר א' מתאר את הקושי הקיים בשהות בתא עם שירותי אלו באגף הפרדה: "ברוב בתי סוהר בהם שהיתי הוחזקתי בתאים עם שירותי כריעה (למעט התאים בהם הוחזקתי ברימונים, שאטה ותורני באיילון ובמספר אגפים אחרים), וברובם המקלחת ממוקמת מעליהם. הפרדה בין המקלחת לשירותים קיימת רק בחלקם. הפרדה בין השירותים לתא איננה קיימת בתאי הצינוק ובחלק מאגפי הפרדה והשמור בהם הוחזקתי, דבר המחייב להיות חשוף לאסלה כל היום, פוגע בצנעת הפרט, באכילה ומפריע בקיום תפילה וקיום מצוות בתא." (סעיף 4 לתצהירו של האסיר א').

45. בתצהירים מתארים האסירים את הפגיעה הקשה בפרטיות. האסירים מספרים על חוסר הפרטיות וההשפלה שבאה לידי ביטוי בכך שאין מחיצה והסוהרים יכולים לצפות בהם בעת השימוש בשירותים ובמקלחות:

"מאחר שבהרבה מהמקומות שבהם הוחזקתי לא קיימת הפרדה בין השירותים לחלל התאים, אני פעמים רבות יכול לראות את האסירים האחרים בזמן השימוש בשירותים וגם הם יכולים לראות אותי, באופן הפוגע בפרטיות שלי ושל האסירים האחרים. הצוות שעובר כאן מספר פעמים ביום מודע לבעייתיות בנושא הפרטיות. הם נכנסים לספירה ולבדיקות וחיפושים ורואים את המצב." (סעיפים 10-11 לתצהירו של האסיר א').

"בחלק מהתאים בהם הוחזקתי – באגף הבידוד של כלא אשל וכן באגף הפרדה של כלא רימונים (נמצא בכלא אופק, אך שייך לרימונים) – נפגעה צנעת הפרט, כאשר נאלצתי לעשות את צרכיי ולהתקלח לעיני הסוהרים והסוהרות העומדים או עוברים בפתח התא." (סעיף 8 לתצהירו של האסיר ד').

"בחלק מהתאים בהם הוחזקתי למשל תא 7 באגף 21 בכלא אשל, תא 4 באגף 21 ותא 2 באגף 21, היו תאים ללא וילונות וכך הסוהר יכול היה לצפות בי בזמן השימוש בשירותים ובכך נפגעה פרטיותי. כמו כן, באגף 21 קיימים משתנות בחצרות. האסירים יוצאים

לחצרות למשך 3 שעות ועושים שימוש בשירותים אלו. למרבה הצער, בשלוש מבין החצרות קיים קיר נמוך (חצי קיר), ומעל למשתנות קיימת מצלמה של 180 מעלות, שלמיטב ידיעתי ניתן לצפות במשתנות גם בחדר הבקרה שבו יושבות גם סוהרות. חצר אחרת (הגדולה) אין כלל מחיצה בין החצר לבין המשתנות. בחצר נוספת (הקטנה) לא קיימים שירותים בכלל". (ס'14-13 לתצהירו של האסיר ג').

46. דוגמה נוספת לחוסר הפרטיות ניתן לראות בתצהירו של א', המתאר את חוסר ההפרדה בין השירותים לתא הקיים: "דבר המחייב להיות חשוף לאסלה כל היום, פוגע בצנעת הפרט, באכילה ומפריע בקיום תפילה וקיום מצוות התא". (סעיף 4 לתצהירו של א').

47. מעל לכל, התצהירים ממחישים את עוגמת הנפש וההשפלה הנובעים מהשימוש בשירותי הכריעה ובמקלחות שמעליהם. יש לציין במיוחד את ההשפלה הקיימת בשימוש בשירותי כריעה ובשימוש בשירותים שאינם מופרדים הפרדה מלאה מחלל המגורים, אותו חולקים מספר אסירים, דבר היוצר חיכוך ומריבות:

"השימוש בשירותי הכריעה הקיימים בבתי הסוהר בהם הוחזקתי הוא משפיל ומעורר המון גועל. מאחר ששירותים כאלו אינם מקובלים בישראל, אני חש שהיחס אלי כאסיר הוא כאל סוג ב', ומרגיש שלא מכבדים אותי כאדם, דבר היוצר אצלי קושי נפשי, להתמודד עם המשמעות העולה מכך. התחושה היא משפילה הרבה בגלל תחושת חוסר הניקיון שנוצרת לאחר השימוש בשירותי הכריעה." (סעיף 8 לתצהירו של האסיר א').

"בהתחלה היה לי קשה להשתמש בשירותי הכריעה, והרגשתי מעט מושפל. במיוחד היה לי קשה להשתמש בשירותים עם וילון כאשר אחרים נמצאים בחדר. בחדר שמוחזקים בו מספר אסירים לא ניתן להשתמש בשירותים כשאסיר אחר אוכל או מתפלל. אם בטעות מצב זה קורה, נוצרת עילה לריב על חוסר כבוד האחד לשני." (סעיף 5 לתצהירו של האסיר ב').

"בעקבות השימוש בשירותים הקיימים בבתי הסוהר בהם הוחזקתי אני חש פגיעה בכבוד האדם שלי, עוגמת נפש והשפלה. תחושת העלבון וההשפלה הוחמרו עקב קיומן של החלטות מבתי משפט שקבעו שלא להשתמש בשירותי כריעה, ולמרות זאת אין שינוי בשירותים בהם אני נאלץ להשתמש. הכאבים העזים מעצימים את תחושת העלבון, ולא מאפשרים לי תנאי מחייה מינימליים בכבוד" (סעיף 9 לתצהירו של האסיר ד').

48. הפגיעה בכבוד האדם באה לידי ביטוי גם בחוסר ההפרדה בין חלל התא לבין השירותים, כאמור בתצהירו של א', אשר מתאר כי הדבר מקשה על האכילה לצד אסלה חשופה לחלל התא ועל ביצוע קיום מצוות הדת (סעיף 4 לתצהירו של האסיר א'). כפי שאמר גם האסיר ג', "כתוצאה מכך, לא ניתן לאכול ולהתפלל בתא. כתוצאה ממצב זה של השירותים והמקלחות בהם הוחזקתי חשתי מושפל וכי כבוד האדם הבסיסי שלי נפגע ונרמס ברגל גסה. עבורי, זוהי השפלה שאין כדוגמתה." (סעיף 8-9 לתצהירו של האסיר ג').

פניות העותרים

49. ביום 22.9.2019 פנו העותרים אל המשיבים בדרישה להבטיח תנאי היגיינה ותברואה אנושיים מינימליים בסיסיים, ולאיימוץ תוכנית להחלפת שירותי הכריעה באסלות בכל מתקני הכליאה, להפרדת השירותים מהמקלחות, להפרדת השירותים והמקלחות מחלל המגורים בתאים עצמם (לא רק באמצעות וילון)

ולמניעת הצצה ופגיעה בפרטיות – באופן הפוגע בזכותם החוקתית, בבריאותם ובכבודם ופרטיותם של אותם כלואים.

פניית העותרים מיום 22.9.2019 מצורפת כנספח ע/9.

50. ביום 18.11.2019 התקבלה תשובת המשיבים לפיה במסגרת שיפוץ אגפים המבוצע ע"י מחלקת בינוי מוחלפות אסלות כריעה באסלות רגילות, וכי רק לאחרונה בוצעו החלפות בבית הסוהר השרון באגף 7, ובבית המעצר ניצן באגף 7 וכן בבית סוהר איילון באגף 5. עוד הבהירו המשיבים כי השיפוץ ההדרגתי מבוצע על פי יכולת הארגון ובכפוף לקושי בפינוי אסירים למתקנים שונים לצורך כך. בנוסף ציינו המשיבים כי חלק גדול מדרישות העותר ישופרו ממילא במסגרת יישום פסק הדין בעניין שטח המחייה לאסיר.

תשובת המשיב 1 מיום 18.11.2019 מצורפת כנספח ע/10.

51. ביום 10.8.2021 חזרנו ופנינו אל המשיבים בדרישה לפעול להבטחת תנאי תברואה והיגיינה הולמים של האסירים והעצורים באופן שלא יפגע בבריאותם, פרטיותם וכבודם. במכתבנו התייחסנו לכך שלא ניכר שינוי מהותי במספר התאים בהם קיימים שירותי כריעה עד לתקופה זו, ומעבר לכך קיימת עליה והחמרה במצב.

פניית העותרים מיום 10.8.2021 מצורפת כנספח ע/11.

52. לצערנו, עד כה לא השיבו העותרים לפנייתנו זו. לאור עמדת המשיבים והעדר שיפור בתנאי השירותים והמקלחות בהם מוחזקים הכלואים, כמו גם העדר המענה לפנייתנו השנייה, מוגשת עתירה זו.

טיעון משפטי

כללי

53. החובה החוקתית להחזיק אסירים ועצורים בתנאי מחייה ותברואה הולמים, שאינם פוגעים בבריאותם בפרטיותם ובכבודם ומבטיחים קיום מינימאלי אנושי בכבוד, מעוגנת בדין הישראלי – בחקיקה ובפסיקה, כמפורט להלן. לא רק שהחובה קבועה, בחקיקה ראשית¹³ אלא גם מעוגנת בחקיקת יסוד¹⁴. המקנה לזכות זו מעמד חוקתי גם בחקיקת משנה¹⁵ הזכויות לתנאי מחייה הולמים ולפרטיות האסירים. חרף עיגון החובה האמורה בדין הישראלי, האסירים אינם זוכים לתנאים בסיסיים מינימאליים בכל הנוגע לשירותים ולמקלחות בבתי הסוהר.

54. הליקויים בתאי השירותים והמקלחות יוצרים תנאי תברואה והיגיינה קשים מנשוא ופוגעים בצלמם, בכבודם, בפרטיותם ובבריאותם הפיזית והנפשית של האסירים. במשפט הישראלי הוכרו זכויותיהם של אסירים – לכבוד, לקיום אנושי מינימלי בכבוד, לתנאי כליאה נאותים והולמים, לפרטיות ולהגנה על בריאותם ושלמות גופם.

55. במסגרת תיקון 42 לפקודת בתי הסוהר נקבעה בחקיקה ראשית חובה חוקתית, להחזיק אסירים ועצורים בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותם, בפרטיותם וכבודם. זכות לתנאי מחיה הולמים עומדת לכל אסיר ועצור אף מכוח המשטר החוקתי, מאחר שהיא נגזרת מן הזכות לכבוד. החזקת אסירים ועצורים בתאים עם ליקויים חמורים אלו במקלחות ובשירותים פוגעת בזכויות יסוד נוספות שלהם, וביניהן הזכות לשלמות הגוף והנפש, הזכות לפרטיות והזכות לחירות אשר נפגעות בנסיבות אלה במידה העולה על הנדרש.

¹³ בעניין זה ראו למשל חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 42), התשע"ב-2012 סעיפים 11ב; סעיפים 7-8 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) התשנ"ו-1996.

¹⁴ לעניין זה ראו סעיפים 2, 4, 7, 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

¹⁵ תקנה 2(ב) לתקנות בתי הסוהר (תנאי מאסר), התש"ע-2010; תקנה 2(ד) לתקנות בתי הסוהר (תנאי מאסר), התש"ע-2010.

56. בית המשפט העליון עסק רבות בזכויותיהם של אסירים לתנאי מאסר אנושיים וקבע, כי מאסר אינו שולל זכויות וחירויות הנתונות לכל אדם באשר הוא אדם, אלא אם כן הדבר מתחייב לשם הצדקת תכלית המאסר¹⁶. בשורה של פסקי דין הוכרה זכותם של האסירים לכבוד, לפרטיות ולבריאות, כפי שמוצג בהמשך.

57. ביום 7.5.2012 נחקק החוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (מס' 42) התשע"ב-2012, המעגן בחקיקה לראשונה תנאי כליאה הולמים לכלל האסירים בישראל¹⁷. החוק קובע בין היתר בסעיף 11 ב(ב) כי:
"11 ב. תנאי כליאה הולמים

(ב) אסיר יוחזק בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותו ובכבודו"¹⁸

58. סעיף זה קובע גם כי תנאי הכליאה ההולמים שיש להבטיח לאסירים כוללים גם תנאי תברואה הולמים- סעיף 11 ב

(ג) " אסיר יהיה זכאי, בין השאר, לכל אלה:

(1) תנאי תברואה הולמים, תנאים שיאפשרו לו לשמור על ניקיונו האישי, ..."¹⁹

59. מסעיף זה עולה כי יש להבטיח לאסיר תנאי תברואה הולמים – כאלו שיאפשרו לו לדאוג לניקיונו האישי. המצב הקיים, בו אסירים משתמשים בשירותי כריעה, אינו מאפשר להם לשמור על ניקיונם, כל שכן במקלחות הממוקמות מעל לבורות כריעה. משכך מצב זה עומד בניגוד להסדר הנורמטיבי שבחוק ומהווה פגיעה בזכותם החוקית של אסירים לתנאי מחיה הולמים.

60. חובתה החוקית של המדינה לספק לאסירים תנאים הולמים כוללת שמירה על תנאי מחיה אנושיים מינימליים. בפועל, לאסירים לא מתאפשר לשמור על ניקיונם האישי - כאשר אין הפרדה בין השירותים לבין המקלחת שמעליהם; כאשר אין הפרדה נאותה בין השירותים והמקלחת לבין חלל המגורים; כאשר לא נשמרים ניקיון ותחזוקה נאותים של השירותים והמקלחות; וכאשר לא נשמרת הפרטיות של האסיר בשירותים ובמקלחת.

61. גם חקיקת המשנה מסדירה את תנאי המאסר הנוגעים לתברואה ולהיגיינה, וגם ממנה עולה החובה לשמור על תנאי תברואה והיגיינה הולמים בבתי הסוהר – ובכלל זה אופן השמירה המבני של תאי השירותים והמקלחות וכן הפרדת המקלחת מהשירותים ומחלל המגורים. בתקנה 2 לתקנות בתי הסוהר (תנאי מאסר), תש"ע-2010 נקבע כי,

2. תנאי המאסר

" (ב) בתא יהיו שירותים וכיור; בין השירותים ובין חלק המגורים של התא תהיה הפרדה באופן שתישמר פרטיותו של האסיר; הייתה בתא מקלחת, תהיה הפרדה כאמור גם בין המקלחת לחלק המגורים של התא.

.....

(ד) מקלחת תהיה בנפרד מהשירותים.²⁰

62. המצב הנוכחי בבתי הסוהר אינו עומד בסטנדרט שנקבע הן בחקיקה הראשית והן בחקיקת המשנה. נוכח השימוש הנרחב בבתי הסוהר בשירותי כריעה, במיקום המקלחות מעל לחלק משירותי הכריעה הקיימים, בהיעדר הפרדה בין שירותים בין המקלחות במקומות מאסר רבים, באפשרות להשתמש

¹⁶ בג"ץ 337/84 הוקמה נ" שר הפנים, פ"ד לח (2) 826 (1984).

¹⁷ חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 42), התשע"ב - 2012.

¹⁸ סעי' 11 ב(ב) לחוק לתיקון פקודת בתי - הסוהר (מס' 42), התשע"ב - 2012: סעי' 9(א) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו - 1996.

¹⁹ סעי' 11 ב(1) ל חוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (מס' 42) התשע"ב-2012.

²⁰ תקנה (ב) לתקנות בתי-הסוהר (תנאי מאסר) התש"ע-2010.

בשירותים והמקלחות לעיני כל, ברמת התחזוקה והניקיון של השירותים והמקלחות - נראה כי החוק והתקנות האמורים אינם מיושמים.

63. חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), תשנ"ו – 1996 (חוק המעצרים) מעגן גם הוא את זכותם של העצורים לתנאי מחייה הולמים לרבות תנאי תברואה והיגיינה, אשר עומדת לכל אסיר ועצור מהיותה נגזרת של הזכות לכבוד ולבריאות. סעיף זה זהה לחוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (מס' 42) התשע"ו–2010 המעגן את תנאי הכליאה ההולמים לאסירים.²¹

64. הוראת חוק המעצרים מונה את תנאי התברואה ההולמים להם זכאי העצור כקבוע בסעיף 9 (ב) לחוק, מורה בין היתר כי:

9(ב) עצור יהיה זכאי, בין היתר, לכל אלה:

(1) לתנאי תברואה הולמים, לתנאים שיאפשרו לו

לשמור על ניקיונו האישי, לטיפול הרפואי הנדרש לשם שמירה

על בריאותו ולתנאי השגחה מתאימים על פי דרישת רופא.²²

65. פרוצדורת תנאי החזקה בתאי המעצר באשר לשירותים ומקלחות, קבועה בתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר) תשנ"ז–1997. נקבע בתקנה 3(ב), המפרטת את התנאים הפיזיים התא המעצר כי:

3(ב) בתא יהיו שירותים וכיור; בין השירותים ובין חלק המגורים של התא

תהיה הפרדה באופן שתישמר פרטיותו של האסיר; הייתה בתא מקלחת, תהיה

הפרדה כאמור גם בין המקלחת לחלק המגורים של התא; יכול שיהיה תא שאין בו

שירותים וכיור. תא כאמור ישמש רק לצורך החזקת עצורים כאמור בתקנה 7

66. התקנות אף מורות על הפרדה בין השירותים למקלחת בתא המעצר²³, בזו הלשון:

3(ה) (5) המקלחת תהיה בנפרד מן השירותים.

67. תכליתו של הסעיף היא לקבוע תנאי כליאה נאותים ובסיסיים החלים על כל עצור ואסיר באשר הוא. השמתו של אדם מאחורי סורג ובריא מבלי ליתן לו את תנאי המחיה להם זכאי, אינה עולה כדי תנאי מאסר הולמים וכן פוגעת בכבודו, באופן המנוגד הן לתכליתם וללשונם של סעיפי החוק האמורים והן לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו כמפורט להלן.

פגיעה בזכויות יסוד

68. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מעגן את הזכות לכבוד שבמרכזה הזכות לתנאי מחייה אנושיים מינימאליים, באופן המבטיח שמירה על צלם האדם. בים התנאים לקיום בכבוד נמנה הצורך לשמור על כבודו, גופו וחיייו של האדם.²⁴

69. הפגיעה בזכויות אדם צריכה לעמוד בתנאים שבחוק היסוד, כאמור בפסקת ההגבלה שבסעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו²⁵ וכפי שפורשו בפסיקה, כמפורט להלן. על פי תנאים אלו, הפגיעה תעשה בחוק או על פיו, זאת מכוח עקרון החוקיות²⁶. מכוח עיקרון זה, קיים איסור על פגיעה בזכויות אדם המוגנות במסגרת חוקי היסוד ללא הסמכה מפורשת בחוק²⁷. בענייננו לא קיימת הסמכה חוקית

²¹ סעי' 111 לפקודת בתי-הסוהר (נוסח חדש) התשל"ב-1972.

²² סעי' 9(ב1) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996.

²³ סעי' 3(ה) (5) לתקנות סדר דין פלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר) תשנ"ז-1997.

²⁴ סעי' 4 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. סעי' 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

²⁵ סעי' 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

²⁶ להרחבה ראו בעניין זה דפנה ברק ארז, משפט מנהלי כרך א' 98 (הוצאה לאור של לשכת עורכי הדין, התש"ע-2010).

²⁷ דנג"צ 4466/94 נוסיבה נ' שר האוצר פ"ד מט(4) 87, פסקה 6 לפסק דינה של השופטת דורנר (1995).

המאפשרת החזקת אסירים השוהים בבתי הסוהר בישראל בתנאים הקיימים כיום המתוארים בעתירה זו, ולא נעשה כל תיקון חקיקה לשם כך.

70. הפגיעות הנגרמות לאסירים כתוצאה מתנאי היגיינה ותברואה ירודים במתקני הכליאה בישראל עומדות בסתירה לחקיקת היסוד ולעקרונות הקבועים בדין הישראלי. הימצאותם של שירותי כריעה ואי ההפרדה בין השירותים למקלחת, כך שאסירים נאלצים להתקלח מעל המקום בו אחרים עושים את צרכיהם, משמעותה היא חריגה בוטה מסמכותו החוקית של שירות בתי הסוהר ומתנאי פסקת ההגבלה. הזכות לכבוד

71. האסירים המוחזקים מאחורי סורג ובריח נושאים עימם את הזכות לכבוד. הפגיעה בזכותם לכבוד מוגבלת רק לצורך מימוש מטרות המאסר, קרי - שלילת החירות ולא מעבר:

"בהיכנסו אל הכלא, נשללת חירותו של האדם, אך לא נשלל כבודו. סיפוק הצרכים המינימליים של האדם, שהם תנאי-בלעדיו-אין לקיום ולחיים בכבוד, מתחייב גם לגבי אסיר המרצה את עונשו, ולמדינה חובה ראשונה במעלה לספק ולהקצות לכך את המשאבים הנדרשים".²⁸

וכן נקבע -

"עם כניסתו אל בין כותלי הכלא, נושא עימו האסיר באמתחתו את מלוא זכויות האדם, זולת אלה הנובעות באופן ענייני מעצם המאסר. אשר על כן, על המדינה ועל רשויות השלטון מוטלת החובה שלא לפגוע בזכותו של האסיר לכבוד מעבר לנדרש לצורך קיום מטרות המאסר".²⁹

72. לא אחת הכיר בית המשפט העליון בהיקף פרישתה של הזכות לכבוד כזכות יסוד מוגנת המעניקה הגנה חוקתית לכל אדם באשר הוא:

הרעיון הבסיסי העומד ביסוד התיאוריה של זכויות האדם הינו שלאדם כפרט יש כבוד, הוא ראוי שינהגו בו בכבוד וכי שומה על הגורמים המופקדים על כך, ובכלל זה בית המשפט, להגן על הפרט מפני פגיעה בכבוד. באופן פרטני, כולל כבוד האדם אגד של זכויות שבהיעדרן אין משמעות להיותו של האדם יצור חופשי, אוטונומי ובעל ערך בתור שכזה.³⁰

73. תצהיריהם של ארבעת האסירים המחישו את הפגיעה בכבודם של הכלואים המשתמשים בשירותי כריעה, כמפורט בסעיפים 47-48 לעתירה זו.

הזכות לפרטיות

74. כתוצאה מהתנאים הקשים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר, זכותם של האסירים לפרטיות, כנגזרת שבו חייבים להבטיח את פרטיות האסירים הוא במסגרת השימוש בשירותים ובמקלחות, בשעה בה הם מבצעים פעולות אינטימיות כמו עשיית צרכיהם ושמירה על ניקיונם האישי. המצב הנוכחי במתקני הכליאה הכולל היעדר הפרדה בין השירותים למקלחות או לחלל המגורים שבתא, שולל את אותן זכויות האדם הבסיסיות מן האסירים ולא עומד בתנאי הסף המתחייבים מפסקת ההגבלה. בתנאים האמורים לא ניתן להבטיח מינימום של פרטיות עבור האסירים, כאמור בתצהירי האסירים, למשל: בסעיפים 13-14 לתצהירו של האסיר ב' ובסעיף 4 לתצהירו של האסיר ג'.

²⁸ בג"ץ 4634/04 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון הפנים ואח', פסקה 12 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה, (טרם פורסם, ניתן ביום 12.02.07).

²⁹ בג"ץ 2605/05 המרכז האקדמי למשפט ועסקים נ' שר האוצר, פסקה 3 לפסק דינה של השופטת ארבל (ניתן ביום 19.11.2009).

³⁰ בג"ץ 366/03 עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי נ' שר האוצר פ"ד(3) 464, 480 (2005).

75. זכות נוספת של האסירים שנפגעת היא זכותם לחיים ולשלמות הגוף, זאת לנוכח אי ההפרדה בין השירותים למקלחת, אשר מקשה על האסיר בשמירה על היגיינה וניקיונו האישי, כמפורט בתצהירי האסירים אליהם מפנה סעיף 40 לעתירה זו. אותם אסירים המוחזקים בתנאים בלתי הולמים אלה, נאלצים לעשות את צרכיהם ולהתקלח באותו מקום - מה שמוביל לצחנה וריחות רעים, תנאים סניטריים ירודים, להיווצרות זיהומים וכניסת מזיקים. לאור שטח העמידה המצומצם על שירותי הכריעה, המיועד להנחת כפות הרגליים בלבד במקום המיועד לכך, ביחד עם רטיבות הקיימת על משטחי העמידה, נפגעת בריאותם ושלמות גופם של האסירים כתוצאה מהחלקה אפשרית על בור השפכים המזוהם של שירותי הכריעה. כלומר, הפגיעה היא ברורה כאשר בור ביוב השפכים שבשירותי הכריעה פתוח ואסירים נדרשים להתקלח מעליו, להסתכן בהחלקה לבור ולחיות יומיום עם קיומו בתא, על כל המשתמע מכך.

76. כבר נפסק כי לכלואים קיימת הזכות לחיים ולשלמות הגוף על אף החזקתם בבתי סוהר:

"כל אדם בישראל נהנה מזכות יסוד לשלמות גופנית ולשמירת כבודו כאדם. זכויות אלה כלולות "במגילת הזכויות השיפוטית", אשר הוכרה ע"י בימ"ש זה. הזכות לשלמות גופנית וכבוד האדם היא אף זכותו של העציר והאסיר. אכן, משטר החיים בבית הסוהר מחייב, מעצם טבעו, פגיעה בחירויות רבות מהן נהנה האדם החופשי, אך אין משטר החיים בבית הסוהר מחייב שלילת זכותו של העציר לשלמות גופו ולהגנה בפני פגיעה בכבודו כאדם." ³¹

77. בתצהירו של האסיר ד' המוחזק בכלא אשל ותצהירו מצורף לעתירה, מוצגים המראות הקשים של פגיעה בשלמות הגוף של האסירים. שירותי הכריעה גורמים לאסירים השונים סבל רב עקב דלקות, זיהומים וחלקם אף סובלים מבעיות ברגליים: "בשנים האחרונות עברתי ניתוח בקע, דבר אשר הקשה עליי מאוד את השימוש בשירותי הכריעה. למרות זאת, לא התחשבו במצבי והמשכתי להשתמש בשירותי הכריעה למרות מצבי הרפואי. כתוצאה מהשימוש בשירותי הכריעה סבלתי מזיהומים ואף מזיהום בדרכי השתן, וקיבלתי טיפול מרופאת הכלא, אותם אני נוטל כבר למעלה מחודשיים". (ס'9-8 לתצהירו של אסיר ד').

78. ניתן לראות את הפגיעה בזכות לחיים ולשלמות הגוף גם בתצהירו של האסיר ב', אסיר המוחזק בכלא רימונים המספר על ליקוי התברואה שעלול להביא למחלות: "קיים חשש רב להידבקות במחלות זאת כתוצאה משימוש בשירותי הכריעה, אשר בהם המגע עם החולדות תוך כדי השימוש בשירותי הכריעה הוא ישיר וגם בעת השהות בחדר. כמו כן, חששתי מאוד מזיהומים שונים הנובעים מהחיידקים שמצטברים כתוצאה מהחולדות ומהלכלוך שבאסלה". (ס'12 לתצהירו של אסיר ב').

79. המצב הנהוג כיום בבתי הסוהר באשר לליקויים בתאי השירותים והמקלחות מהווה הפרה ברורה של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. הפגיעה בזכויותיהם החוקתיות של האסירים לכבוד, לפרטיות ולבריאות איננה עומדת בתנאי פסקת ההגבלה. שבסעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

80. תנאי לעמידה בפסקת ההגבלה הוא מידתיות הפגיעה. בחינה של הפגיעה האמורה באשר לשירותים ומקלחות במתקני הכליאה השונים, מראה כי היא אינה מידתית - שכן היא איננה לתכלית ראויה, היא לא מהווה אמצעי שפגיעתו פחותה, והיא עולה על הנדרש.

81. ומשכך היא אינה עומדת בתנאי פסקת ההגבלה הקבועה בסעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. נראה כי שירות בתי הסוהר אינו פועל די לשם הפחתת הפגיעה בזכויות היסוד של האסירים, וכי ישנם

³¹ בג"ץ 355/79 קטלן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד לד(3) 5 (1980). פסקה 5.

אמצעים פוגעניים פחות אשר באמצעותם ניתן לספק לאסירים תנאי תברואה והיגיינה הולמים, באופן שימנע שלילת זכויות יסוד.

82. יתר על כן, הפגיעה אינה עולה בקנה אחד עם ערכי מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית. בית המשפט העליון עמד לא אחת על החשיבות של הבטחת זכויות האסירים כחלק מנורמה מוסרית ואנושית של מדינת ישראל מהיותה מדינה דמוקרטית.

"פגיעה בכבוד האדם של אסיר פוגעת לא רק באסיר, אלא גם בדמותה של החברה. יחס אנושי לאסירים מהווה חלק מנורמה מוסרית-אנושית שמדינה דמוקרטית מצווה לקיימה. ומדינה הפוגעת בכבוד אסיריה, מפרה את חובתה, המוטלת עליה כלפי כלל אזרחיה ותושביה, לכבד את זכויות היסוד של האדם".³²

83. אלמנט מרכזי במטרות הענישה הוא השיקום. האינטרס החברתי מחייב את רשויות הכליאה לפעול לשיקום האדם אשר מרצה עונשו בין כותלי בית הסוהר, הן על מנת לאפשר לו לבחור בדרך חיים חדשה והן על-מנת שאנו כחברה נצא נשכרים ונקטין את מעגל הפשיעה. בתנאים אלו בהם חיים האסירים, אשר אינם מאפשרים היגיינה בסיסית, מטרת השיקום איננה מושגת. הדבר ההיגייני הבסיסי של אדם הוא הצורך להתקלח ולעשות את צרכיו בתנאים תברואתיים תקינים. במצב בו אין תנאי היגיינה בסיסיים - נפגע אמונו של האסיר וקרוביו במערכת אכיפת החוק. בתנאים משפילים שאינם מספקים חיים מינימליים בכבוד, לא ניתן לממש את האינטרס החברתי בשיקום האסירים.³³

84. בפסק הדין בעניין בן-אבו³⁴ מתחה כבוד השופטת נגה אוהד ביקורת חריפה ונוקבת כלפי השימוש בבורות כריעה ואף הורתה כי יש להציב שירותים כימיים בכל המתקנים בהם קיימים שירותי כריעה באופן מיידי:

"לתדהמתי שמעתי כי העותר שוהה בתא ובתנאים שאינם מאפשרים רחצה מיידית כל אימת שבורחת יציאתו (בשל ליקוי בריאותי ממנו סובל), והוא נאלץ שעות להימצא במצבו הבלתי נעים וזאת על דרך המעטה. עוד נדהמתי לשמוע כי במאה ה-21 בשב"ס ישנם אסירים שאין להם שירותי אסלה ונאלצים להשתמש בבורות המחייבים כריעה.

נוכח כך, הוריתי מיידית להעביר את העותר עוד היום... לתא אחר/כלא אחר שיאפשר תנאים אלמנטריים סבירים למצבו הרפואי ולהיותו אדם.

מעבר לכך, אני מורה לשב"ס בכל אותם מתקני כליאה בהם אין אסלות להציב מיידית שירותים כימיים שימנעו את הכלימה, הבושה הקיימת בשימוש בשירותים המחייבים כריעה ויוחזר הכבוד המינימאלי לאסיר באשר הוא

אדם".³⁵

85. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מטיל על כל רשות מרשויות השלטון השונות חובה חוקתית לכבד את זכויות היסוד שחוק זה מונה³⁶. הפגיעה בתנאי המחייבה ההולמים של האסירים כפי שהוצגה, התבצעה

³² עע"א 4463/94 גולן נ' שירות בתי הסוהר פד"י נ 156(4), פסקה 13 לפסק דינו של השופט מצא (1994).

³³ לחשיבות השיקום ראו – בג"ץ 1982/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים ואח', (פורסם בנבו, 2017), סעיף ד בעמ' 2 לפסק הדין (להלן - ענין הצפיפות); (הועדה הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים, דין וחשבון (נובמבר 2015), זמין באתר: <http://googl/q1EeDx>

³⁴ עתא (מרכז) 2012-07-11 בן אבו נ' משטרת ישראל/שירות בתי הסוהר-מחלקת האסיר (פורסם בנבו, 9.11.2011).

³⁵ שם, ההחלטה בעמ' 5 לפרוטוקול מיום 9.11.2011.

³⁶ סעי' 11 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

ללא כל הסמכה בדין, תוך חריגה בוטה מסמכות ובאופן שאיננו מידתי. לפיכך, ובהיעדר הסמכה מפורשת בחוק יש לפעול על מנת לשפר את תנאי המחיייה לכלואים בבתי הסוהר בישראל, שיהיו ראויים והולמים. 86. תנאי המקלחות והשירותים המתוארים לעיל אינם עומדים לבדם, אלא מתווספים לתנאי הצפיפות ובעיות האוורור בכלא. הצטברות התנאים הקשים באה לידי ביטוי בהחלטה מיום 19.03.2018 בה קבע המשנה לנשיאה השופט חנן מלצר במסגרת בקשת ארכה של המדינה ליישום הפעימה הראשונה של פסק הדין בעתירת הצפיפות בבתי הסוהר בבג"ץ 1892/14 כי :

"נוכח העיכוב במימוש הפעימה הראשונה על-פי פסק הדין מושא הבקשה, ובשים לב לעובדה שהבקשה שלפנינו הוגשה רק ימים ספורים טרם המועד הקובע לעניין זה, הרי שבמסגרת הודעת העדכון – המשיבים יכללו גם שיפורים מוצעים בתנאיהם של העצירים והאסירים (למשל: הקדמה של הסדרת שירותים מתוקנים ושיפור ההיגיינה והניקיון בתאים)".³⁷

87. בניגוד להחלטות אלו וכפי שהנתונים לעיל מראים, לא הושג כל שינוי במצב הקיים בעניין שירותי הכריעה והמקלחות בבתי סוהר.

משפט בינלאומי ומשפט משווה

88. החזקת האסירים בתנאי כליאה בלתי הולמים במתקני הכליאה בישראל, מפירה את הוראות הדין הבינלאומי. האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות, שהתקבלה בשנת 1966 ואושרה ע"י מדינת ישראל בשנת 1991, קובעת כי "אנשים אשר נשללה חירותם - יש לנהוג בהם ברוח אנושית מתוך התחשבות בכבודו העצמי של האדם"³⁸. תנאי הכליאה הקיימים בעניין השירותים והמקלחות מהווים הפרה של החובה בדבר הטיפול הראוי באסירים, ואי ההתחשבות בכבודם העצמי, בבריאותם ובפרטיותם.

89. תנאי התברואה וההיגיינה בשירותים ובמקלחות שבתאי האסירים מעוגנים במשפט הבינלאומי, במסגרת התנאים הבסיסיים להם זכאי כל אסיר על פי תקנות האו"ם בדבר הסטנדרטים המינימליים לטיפול באסירים (כללי מנדלה), אשר תוקנו לאחרונה בשנת 2015, ולפיהן יש לספק לאסירים את כל הנדרש לצורך שמירה על בריאותם וניקיונם – ובכלל זה הספקת כל הציוד והאמצעים הדרושים בשירותים :

"Personal hygiene

15. Prisoners shall be required to keep their prisons clean, and to this end they shall be provided with water and **with such toilet papers as are necessary for health and cleanliness.**"³⁹

³⁷ בג"ץ 1892/14 עניין הצפיפות, החלטה מתאריך 19.03.18, ההדגשה איננה במקור <https://supremedecisions.court.gov.il/Home/Download?path=HebrewVerdicts/14/920/018/k35&fileName=14018920.K35&typ e=2>

³⁸ סעי' 110(1) לאמנה. https://www.nevo.co.il/law_word/Law09/amana-1040.pdf - סעיף 7 לאמנה קובע כי "לא יועמד אדם בפני עינויים או בפני יחס או עונש אכזריים בלתי אנושיים או משפילים..."

³⁹ ההדגשה איננה במקור. כמו כן ראו תקנה 10 המדגישה את חשיבות ההקפדה על תנאי הבריאות בתאי האסירים: "10. All accommodation provided for the use of prisoners and in particular all sleeping accommodation shall meet all requirements of health, due regard being paid to climatic condition and particularly to cubic content of air, minimum floor space, lighting, heating and ventilation. <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/treatmentprisoners.pdf>

90. ניתן ללמוד על החובה הכללית בדבר הטיפול הראוי באסירים מעבודתה של ועדת האו"ם לזכויות אדם⁴⁰, המפקחת על יישום ההאמנה. מעיון במקרים בהם דנה הוועדה עולה כי קיומם של תנאי מחייה הולמים נכללת בגדר החובה לנהוג באסירים באנושיות ומתוך התחשבות בכבודו האדם.
91. תנאי ההחזקה של האסירים נבחנים גם דרך האיסור על ענישה אכזרית, בלתי אנושית או משפילה. איסור כללי זה מעוגן באמנה נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים משנת 1984, אשר אושרה ע"י מדינת ישראל בשנת 1991. אמנה זו מונה איסורים בדבר ענישה אכזרית ומציינת כי על כל המדינות החברות בה לספק תנאים הולמים שאינם משפילים. על פי סעיף 11 לאמנה נגד עינויים, על מדינה חברה חלה החובה לבחון בשיטתיות סידורים לגבי משמורת וטיפול באנשים הנתונים בצורה כלשהי של מעצר, עיכוב או מאסר וזאת במטרה למנוע מקרי עינויים.
92. סעיף 3 לאמנה האירופאית בדבר זכויות אדם קובע גם הוא כי "No one shall be subjected to torture or inhuman or degrading treatment or punishment" מניעת תנאי מחיה מינימליים של פרטיות והיגיינה מהאסירים בעת שימוש בשירותים – במיוחד כאשר אדם מתקלח מעל לבור הצואה או כאשר כל מה שמפריד בין השירותים לתא הוא וילון בלבד – מהווה יחס שאינו אנושי ומשפיל מצד הרשות המחזיקה באסיר באופן המפר את האמנה.⁴¹
93. דוח הוועדה הבינלאומית של הצלב האדום (International Committee of the Red Cross - ICRC), שכותרתו: "Water, Sanitation, Hygiene and Habitat in Prison – Supplementary Guidance", משנת 2012 עוסק בתנאי השירותים, כגון היחס בין מספר האסירים לבין מספר תאי השירותים, וכן בתנאי ההיגיינה. הדוח גם קובע כי סוג השירותים צריך להיות תואם לזה בו נעשה שימוש רווח באותה חברה וברמת הפרטיות הגבוהה האפשרית:

"Toilets must be culturally appropriate, that is, the same as commonly used in the community. The location and partitioning of toilets should provide detainees with the maximum possible level of privacy. Prisoners using toilets should not be in full view of other detainees. A system of flushing or sluicing the toilet immediately after use should be installed and maintained. Should the flushing system fail, contingency arrangements which are known to staff, and detainees should be implemented. A regular cleaning and maintenance programmed are required to maximize the life of the infrastructure, particularly when materials which can be easily broken have been used."⁴²

94. גם הדין המדינתי במספר מדינות בעולם הכיר בזכויות האסירים לתנאי מחייה בבתי הסוהר כזכויות חוקתיות ואף ניתנו סעדים משמעותיים בשל הפרתן. למשל, הדין הפנימי בארצות הברית הכיר בתנאי מחייה קשים בבתי הסוהר (הצפיפות, לדוגמה) כעילה לפגיעה חוקתית בזכויות האדם של האסירים, העולה בתנאים מסוימים אף כדי ענישה אכזרית, גם במצבים בהם החוק המדינתי לא קבע כך מפורשות, ואף העניקו סעדים מרחיקי לכת בגין הפרתן⁴³. גם בקנדה נקבע שתנאי מחיה

⁴⁰ Human Rights Committee <https://www.ohchr.org/EN/pages/home.aspx>

⁴¹ Article 3 – Prohibition of torture

⁴² International Committee of the Red Cross **Water, Sanitation, Hygiene and Habitat in Prisons - Supplementary Guidance**(2012) p.53 <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-4083.pdf>

⁴³ **Brown v. Plata** 563 U.S. 493 (2011); **Rhodes v. Chapman** 101 S. Ct. 2392 (1981)

קשים עשויים לעלות כדי ענישה אכזרית, במיוחד כאשר נימוק הרשויות לתנאים אלו היה תקציבי בלבד.

95. עולה מכל האמור, כי המשפט הבינלאומי והמשפט המשווה אוסרים על ענישה אכזרית, ומחייבים דאגה לתנאים מינימליים לאסירים. השיטות השונות עומדות על זכותו הבסיסית של האסיר לתנאי מחייה מינימליים ובתוכם תנאי תברואה והיגיינה נאותים. כלומר, המדינות אינן פטורות מן הדאגה לתנאי מחיה בסיסיים ולרווחת האסיר, ועליהן לפעול להבטחתה, תוך מתן עדיפות ראויה לערך זה בהקצאת משאבים לתכליות הציבוריות השונות. החזקת האסירים בבתי הסוהר בישראל אינה עולה כדי תנאי מאסר הולמים, ופוגעת בכבודו של האסיר - בניגוד לסעיפי האמנות ולמשפט המשווה שמפורטים לעיל.

96. החזקה בתנאים אלו של שירותים ומקלחות איננה עולה בקנה אחד עם המשפט העברי. ביסוד עקרונות המשפט העברי עומד הצורך בשמירה על כבודם וסיפוק צרכיהם האלמנטריים של האסירים. כבודו של האדם נלמד על פי מקור נורמטיבי זה מהיותו של האדם "נברא בצלם" ומערך כבוד הבריות. השמירה על כבודו וחירותו של אדם מחויבת על פי היהדות גם אם מעשיו מעוררים סלידה. המאסר כאמצעי ענישה – וכל שכן החזקה בתנאי היגיינה ופרטיות אלו - אינו מופיע ככלל בתורה וביתר מקורות המשפט העברי הקדום, אלא הוא רק אמצעי כפיה או מעצר ביניים עד לעונש אחר הצופה פני השתלבותו של העבריין בקהילה מיד עם סיום ההליך. החזקה בתנאים אלו מפרה את עקרונותיו של מקור נורמטיבי זה, שכן על פי מורשת ישראל יש לשמור על כבוד האסיר ולהקל בתנאי כליאתו ככל שתכליות הענישה אינן נפגעות⁴⁴.

סיכום

97. עתירה זו נועדה להבטיח תנאים אנושיים הולמים ומינימאליים לאסיר בעת שימוש בשירותים גם בתקופת שלילת חירותו – הן כעניין אישי של הגנת על זכויות הפרט והן בשם האינטרס הציבורי במניעת רצידיביזם. במצב הקיים, המשיבים מפרים את זכותם של האסירים והעצורים על פי חוק לתנאי תברואה והיגיינה מינימאליים ראויים; מפרים את הסטנדרטים המינימליים לטיפול ראוי באסירים על פי המשפט המשווה; ומפרים את זכויותיהם של האסירים על פי המשפט הבינלאומי האוסר על עינויים ויחס בלתי אנושי. למרות זאת, ממשיכים המשיבים להחזיק את הכלואים בניגוד לחוק ותוך פגיעה בזכויות, מתעלמים מהפרה זו ולא נוקטים בפעולות למניעתה. הגיעה העת לתקן התנהלות זו ולא להכתים את צביונה הדמוקרטי של החברה הישראלית בעקבותיה.

עו"ד אבי חימי

עו"ד ד"ר סיגל שגב

עו"ד יאיר הרשקוביץ

12 באפריל, 2022

⁴⁴ בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח ואחרים נ' השר לבטחון פנים (ניתן 13.6.2017), בעמ' 8-30.

תוכן עניינים לנספחים

מס' נספח	מסמך
1/ע	תשובת המשיב 1 מיום 18.5.2014 לבקשת חופש המידע
2/ע	תשובת המשיב 1 מיום 5.1.2017 לבקשת חופש המידע
3/ע	תשובת המשיב 1 מיום 24.1.19 לבקשת חופש המידע
4/ע	תשובת המשיב 1 מיום 23.6.20 לבקשת חופש המידע של עמותת רופאים לזכויות אדם
5/ע	תצהירו של א', אסיר בכלא גלבע, שנגבה ביום 7.1.2022
6/ע	תצהירו של ב', אסיר בכלא אשל, שנגבה ביום 6.1.2022 ,
7/ע	תצהירו של ג', אסיר בכלא רימונים ב', שנגבה ביום 12.1.2022
8/ע	תצהירו של ד', אסיר בכלא אילון, שנגבה ביום 31.3.2022
9/ע	פניית העותרים מיום 22.9.2019
10/ע	תשובת המשיב 1 מיום 18.11.2019
11/ע	פניית העותרים מיום 10.8.2021

ע/1

שרות בתי הסוהר

- בלמ"ס -

לשכת היועץ המשפטי	
18/05/2014	תאריך
י"ח באייר, התשע"ד	
נציבות: לשכה משפטית: חוק חופש המידע; #	תיק
33979314	סימוכין

לכבוד
עו"ד סיגל שהב
בדוא"ל**הנדון: בקשת מידע אודות שירותי הכריעה והמקלחות בבתי הסוהר ובבתי המעצר**

בהמשך לפנייתך להלן התייחסותנו:

1. כמות התאים בהם קיימים שירותי כריעה הם 935 תאים, ובהם 6,685 מיטות. נתון זה מתייחס למספר המיטות, ולא למספר האסירים בפועל. רשימת אגפים מפורטת, בהם קיימים שירותי כריעה מצורפת בלוח 1 להלן.
2. כמות התאים בהם קיימים שירותי כריעה מתחת למקלחת הם 286 תאים, ובהם 1,017 מיטות. נתון זה מתייחס למספר המיטות, ולא למספר האסירים בפועל. רשימת אגפים מפורטת, בהם קיימים שירותי כריעה מתחת למקלחת מצורפת בלוח 2 להלן.
3. במסגרת תוכנית רב שנתית הוצב יעד לביטול מקלחת מעל שירותי כריעה עד לסוף שנת 2017. יחד עם זאת, מאחר ומדובר במדיניות הנמצאת בשלבי עיצוב, בהתאם לסעיף 9 (ב) (2) לחוק "חופש המידע", התשנ"ח-1998, אין בידנו למסור פרטים נוספים מעבר לכך.

בברכה,

מיטל וידל, רס"ר

רכזת חופש המידע

שרות בתי הסוהר

לוח 1. מספר תאים ומיטות בהם קיימים שירותי כריעה

מתקן	אגף	תאים	מיטות בפועל
הדרים	2	1	2
הדרים סה"כ		1	2
השרון	10	2	14
	7	23	46
השרון סה"כ		25	60
ירושלים	2	4	26
	4ב	2	8
	4במ	2	6
ירושלים סה"כ		8	40
כרמל	1	1	1
	11	1	8
	6	7	13
כרמל סה"כ		9	22
מגידו	1	12	120
	11	7	20
	2	12	120
	3	12	120
	4	12	120
	5	12	120
	6	12	120
	8	12	120
	9	12	120
מגידו סה"כ		103	980
מעשיהו	1	3	6
	12	11	88
	13	10	80
	14	10	80
	15	10	80
מעשיהו סה"כ		44	334
ניצן	3	16	130
	5	1	4
	7	3	6
ניצן סה"כ		20	140
נפחא	1	6	48
	10	12	120
	11	12	120
	12	12	120
	14	10	80
	2	8	64
	3	8	80
	4	8	80
	6	2	4
	7	2	4

מתקן	אגף	תאים	מיטות בפועל	
אוהלי קידר	2	37	74	
	21	5	10	
	22	7	18	
	4	9	73	
	7	1	1	
אוהלי קידר סה"כ		59	176	
אופק	1	1	3	
	11	1	2	
	2	1	3	
	21	1	2	
	3	1	3	
	31	1	2	
	4	1	3	
	41	1	2	
	אופק סה"כ		8	20
	איילון	13	20	40
2		10	51	
6		3	8	
7		24	104	
איילון סה"כ		57	203	
אשל	2	23	46	
	21	13	26	
	22	28	56	
	5	14	110	
	8	4	7	
אשל סה"כ		82	245	
גבעון	1	11	78	
	11	4	24	
	2	10	114	
	3	10	122	
	4	13	90	
	5	12	78	
גבעון סה"כ		60	506	
גלבוע	11	9	18	
	9	6	11	
גלבוע סה"כ		15	29	
דמון	3	12	98	
	4	9	108	
	6	5	80	
	61	2	20	
	דמון סה"כ		28	306
דקל	12	14	140	
	13	14	140	
דקל סה"כ		28	280	

שרות בתי הסוהר

מתקן	אגף	תאים	מיטות בפועל
		23	120
		24	120
קציעות סה"כ	48		480
רימונים	17	1	1
	18	3	18
רימונים סה"כ	4		19
רמון	1	15	120
	10	10	80
	2	15	120
	3	15	120
	4	15	120
	5	15	120
	6	15	120
	7	15	120
רמון סה"כ	115		920
שיטה	10	3	6
	5	13	130
	8	2	4
שיטה סה"כ	18		140
שקמה	13	2	16
	3	5	66
שקמה סה"כ	7		82
סה"כ שב"ס	935		6685

מתקן	אגף	תאים	מיטות בפועל
נפחא סה"כ	80		720
סהרונים	3	3	3
סהרונים סה"כ	3		3
עפר	10	5	20
	11	12	120
	12	12	120
	13	12	120
	14	12	120
	15	12	120
	16	12	120
עפר סה"כ	77		740
צלמון	10	14	82
	102	2	8
צלמון סה"כ	16		90
קישון	1	7	62
	3	4	18
	4	6	44
	5	3	24
קישון סה"כ	20		148
קציעות	21	12	120
	22	12	120

לוח 2. מספר תאים ומיטות בהם קיימים שירותי כריעה מתחת למקלחת

מתקן	אגף	מספר תאים	מספר מיטות
דמון סה"כ		4	60
השרון	7	23	46
השרון סה"כ		23	46
ירושלים	4	2	8
ירושלים סה"כ		2	8
כרמל	11	1	8
	6	7	13
כרמל סה"כ		8	21
מגידו	11	3	6
מגידו סה"כ		3	6
מעשיהו	1	3	6
	13	10	80
מעשיהו סה"כ		13	86
ניצן	5	1	4
	7	3	6
ניצן סה"כ		4	10
נפחא	1	6	48
	2	8	64

מתקן	אגף	מספר תאים	מספר מיטות
אוהלי קידר	2	37	74
	21	5	10
	22	7	18
	4	9	73
אוהלי קידר סה"כ		58	175
איילון	13	20	40
	2	10	51
	7	24	104
איילון סה"כ		54	195
אשל	2	23	46
	21	13	26
	22	27	54
	5	14	110
אשל סה"כ		77	236
גלבוע	11	9	18
	9	6	11
גלבוע סה"כ		15	29
דמון	6	4	60

שרות בתי הסוהר

מספר מיטות	מספר תאים	אגף	מתקן
8	4	שיטה סה"כ	
16	2	13	שקמה
16	2		שקמה סה"כ
1017	286		סה"כ שב"ס

מספר מיטות	מספר תאים	אגף	מתקן
4	2	6	
4	2	7	
120	18		נפחא סה"כ
1	1	17	רימונים
1	1		רימונים סה"כ
4	2	10	שיטה
4	2	8	

שרות בתי הסוהר

- בלמ"ס -

חטיבת הכליאה	
מחלקת האסיר	
ענף רישום וניהול	
תאריך	: ז' בטבת, התשע"ז
	: 05 ינואר, 2017
תיק	: נציבות 2:מח' האסיר: חוק
	: חופש המידע
אסמכתא	: 02045917

לכבוד:
 עו"ד סיגל שהב
 הקליניקה לזכויות חשודים,
 נאשמים, עצורים ואסירים

הנדון: התייחסות לבקשת מידע- שירותי כריעה בבתי סוהר ובבתי מעצר
 סימוכין: פנייתך מיום 27.10.16

1. בפתחם של דברים ברצוני להביע התנצלות על העיכוב במתן מענה לפנייתך כהתאם לחוק חופש המידע. בחודשים האחרונים, נתקלו בקשיים באיוש המשרה של "קצין חוק חופש המידע" ולכן נוצר פער במתן מענה רציף.
2. לגופו של עניין, מצורפת התייחסות הגורמים המקצועיים לפנייתך.

בברכה,

עו"ד עינת קרפל, כלאי
 קצינת חופש המידע ותגובות

- בלמ"ס -

מינהל תכנון - ארגון	
תאריך	כ"ה בכסלו, התשע"ז 25 דצמבר, 2016
תיק	נציבות 3: מחלקת ארגון ותקינה: תשתיות ופריסה
אסמכתא	85098716

רמ"ל תכנון
רמ"ח ארגון ותקינה
ר"צ תשתיות ופריסה

הנדון: שירותי כריעה בבתי סוהר ובבתי מעצר - תמונת מצב עדכנית לשנת 2016
סימוכין: בקשת מידע אודות שירותי כריעה והמקלחות בבתי הסוהר והמעצר (33979314)

בהמשך לפניית עו"ד סיגל שנהב מהמרכז האקדמי למשפט ועסקים בעניין שירותי כריעה בבתי מאסר ומעצר להלן התייחסותנו:

1. ב - 805 תאים קיימים שירותי כריעה. תאים אלה מכילים 6,126 מיטות. נתון זה נכון לחודש דצמבר 2016 (ראה נספח א'). יש להבהיר כי, בשנת 2014 היו 945 תאים בהם שירותי כריעה, שהכילו 6,765 מיטות, שה"כ ייעול של 140 תאים הכוללים 639 מיטות (הנתון מתייחס לכמות המיטות ולא למצבת האסירים בפועל).

2. ב - 168 תאים קיימים שירותי כריעה מתחת למקלחת. תאים אלה מכילים 684 מיטות נתון זה נכון לחודש דצמבר 2016 (ראה נספח ב'). נבהיר כי, בשנת 2014 היו 286 תאים בהם שירותי כריעה מתחת למקלחת, שהכילו 1,017 מיטות, שה"כ ייעול של 118 תאים הכוללים 333 מיטות (הנתון מתייחס לכמות המיטות ולא למצבת האסירים בפועל).

3. במסגרת תכנית רב שנתית ממשיך שב"ס לפעול לצמצום התאים בהם עדיין קיימים שירותי כריעה ומקלחות מעל שירותי כריעה.

בברכה,

צחי אלישע, כלאי
קצין תשתיות ופריסה

לוט:

נספח א' - שירותי כריעה 2016
נספח ב' - מקלחת מעל שירותי כריעה 2016

נסכח א' - שירותי כריעה 2016

מתקן	אגף	מס' תאים	מיטות בפועל	סוג אונלוסייה	סוג אסלה	הערות
אוהלי קידר	2	0	0	פלילי	אירופאית	בשיפוץ
	21	0	0	פלילי	אירופאית	
	22	0	0	פלילי	אירופאית	
	4	9	0	פלילי	אירופאית	
	7	1	73	פלילי	מזרחית	
			1	פלילי	מזרחית	
סה"כ אוהלי קידר			10	74		
אופק	1	0	0	פלילי	אירופאית	
	11	0	0	פלילי	אירופאית	
	2	0	0	פלילי	אירופאית	
	21	0	0	פלילי	אירופאית	
	3	0	0	פלילי	אירופאית	
	31	0	0	פלילי	אירופאית	
	4	0	0	פלילי	אירופאית	
	41	0	0	פלילי	אירופאית	
			0	0		
סה"כ אופק			0	0		
איילון	13	20	40	פלילי	מזרחית	
	2	0	0	פלילי	אירופאית	
	6	3	8	פלילי	מזרחית	
	7	24	104	פלילי	מזרחית	
			152			
סה"כ איילון			47	152		
אשל	2	23	46	פלילי	מזרחית	
	21	13	26	פלילי	מזרחית	
	22	0	0	פלילי	אירופאית	
	5	14	110	פלילי	מזרחית	
	8	4	7	פלילי	מזרחית	
			189			
סה"כ אשל			54	189		
גבעון	1	11	78	פלילי	מזרחית	
	11	4	24	זרים לגירוש	מזרחית	
	2	10	114	זרים לגירוש	מזרחית	
	3	10	122	זרים לגירוש	מזרחית	
	4	13	90	פלילי	מזרחית	
	5	12	78	פלילי	מזרחית	
			506			
סה"כ גבעון			60	506		
גלבוה	11	9	18	פלילי/בטחוני	מזרחית	
	9	6	11	פלילי/בטחוני	מזרחית	
סה"כ גלבוה			15	29		
דמון	3	12	98	פלילי	מזרחית	

הערות	סוג אסלה	סוג אוכלוסייה	מיטות בפועל	מס' תאים	אגף	מתקן
	מזרחית	פלילי	108	9	4	
	מזרחית	פלילי	80	5	6	
	מזרחית	פלילי	20	2	61	
			306	28		סה"כ דמון
	מזרחית	פלילי	146	14	12	דקל
	מזרחית	פלילי	136	14	13	
			282	28		סה"כ דקל
	אירופאית	פלילי	0	0	2	הדרים
			0	0		סה"כ הדרים
	מזרחית	פלילי	14	2	10	השרון
סגור	סגור	סגור	0	0	7	
			14	2		סה"כ השרון
	מזרחית	פלילי	26	4	2	ירושלים
	מזרחית	פלילי	8	2	4ב	
	מזרחית	פלילי	6	2	4ב	
			40	8		סה"כ ירושלים
	מזרחית	פלילי	1	1	1	כרמל
	מזרחית	פלילי	8	1	11	
	מזרחית	פלילי	13	7	6	
			22	9		סה"כ כרמל
	מזרחית	ביטחוני	120	12	1	מגידו
סגור	סגור	ביטחוני	0	0	11	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	2	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	3	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	4	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	5	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	6	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	8	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	9	
			960	96		סה"כ מגידו
	מזרחית	פלילי	6	3	1	מעשיהו
	מזרחית	פלילי	88	11	12	
	מזרחית	פלילי	80	10	13	
	מזרחית	פלילי	80	10	14	
	מזרחית	פלילי	80	10	15	
			334	44		סה"כ מעשיהו
	מזרחית	פלילי	130	16	3	ניצן
בשיפוע	אירופאית	פלילי	0	0	5	
סגור	מזרחית	פלילי	0	0	7	
			130	16		סה"כ ניצן

הערות	סוג אסלה	סוג אוכלוסייה	מיטות בפועל	מס' תאים	אגף	מתקן	
	מזרחית	פלילי	48	6	1	נפחא	
	אירופאית	ביטחוני	0	12	10		
	מזרחית	ביטחוני	120	12	11		
	אירופאית	ביטחוני	0	12	12		
	מזרחית	ביטחוני	80	10	13		
	מזרחית	ביטחוני	80	10	14		
בשיפוץ	בשיפוץ	בשיפוץ	64	8	2		
	מזרחית	ביטחוני	80	8	3		
	מזרחית	ביטחוני	80	8	4		
	מזרחית	פלילי	4	2	6		
	מזרחית	פלילי	4	2	7		
			480	80			סה"כ נפחא
		זרים לגירוש	3	3	15		סהרונים
			3	3		סה"כ סהרונים	
	מזרחית	ביטחוני	20	5	10	עופר	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	11		
	מזרחית	ביטחוני	120	12	12		
	מזרחית	ביטחוני	120	12	13		
	מזרחית	ביטחוני	110	11	14		
	מזרחית	ביטחוני	120	12	15		
	מזרחית	ביטחוני	120	12	16		
			730	76		סה"כ עופר	
	מזרחית	פלילי	82	14	10	צלמון	
	מזרחית	פלילי	8	2	102		
			90	16		סה"כ צלמון	
	מזרחית	פלילי	62	7	1	קישון	
בשיפוץ	בשיפוץ	פלילי	0	0	3		
	מזרחית	פלילי	44	6	4		
	מזרחית	פלילי	24	3	5		
			130	16		סה"כ קישון	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	21	קציעות	
	מזרחית	ביטחוני	120	12	22		
	מזרחית	ביטחוני	120	12	23		
	מזרחית	ביטחוני	120	12	24		
			480	48		סה"כ קציעות	
	מזרחית	פלילי	1	1	17	רימונים	
	מזרחית	פלילי	18	3	18		
			19	4		סה"כ רימונים	
	מזרחית	ביטחוני	120	15	1	רמון	
	מזרחית	פלילי	80	10	10		
	מזרחית	ביטחוני	120	15	2		

הערות	סוג אסלה	סוג אוכלוסייה	מיטות בפועל	מס' תאים	אגף	מתקן
	מזרחית	ביטחוני	120	15	3	
	מזרחית	ביטחוני	120	15	4	
	מזרחית	ביטחוני	120	15	5	
	מזרחית	ביטחוני	120	15	6	
	מזרחית	ביטחוני	120	15	7	
			920	115		סה"כ רמון
	מזרחית	פלילי	6	3	10	שיטה
	מזרחית	פלילי	130	13	5	
	מזרחית	פלילי	4	2	8	
			140	18		סה"כ שיטה
	מזרחית	פלילי	16	2	13	שיקמה
	אירופאית	ביטחוני	0	0	3	
			16	2		סה"כ שיקמה
			6,126	805		סה"כ שב"ס

נספח ב' - מקלחת מעל שירותי כריעה 2016

מתקן	אגף	מס' תאים	מיטות בפועל	סוג אוכלוסייה	סוג אסלה	הערות
אוהלי קידר	2	0	0	פלילי	אירופאית	בשיפוע
	21	0	0	פלילי	אירופאית	
	22	0	0	פלילי	אירופאית	
	4	9	73	פלילי	מזרחית	
סה"כ אוהלי קידר			73	9		
איילון	13	20	40	פלילי	מזרחית	
	2	0	0	פלילי	אירופאית	
	7	24	104	פלילי	מזרחית	
סה"כ איילון			144	44		
אשל	2	23	46	פלילי	מזרחית	
	21	13	26	פלילי	מזרחית	
	22	0	0	פלילי	אירופאית	
	5	14	110	פלילי	מזרחית	
סה"כ אשל			182	50		
גלבוע	11	9	18	פלילי/בטחוני	מזרחית	
	9	6	11	פלילי/בטחוני	מזרחית	
סה"כ גלבוע			29	15		
דמון	6	4	60	פלילי	מזרחית	
סה"כ דמון			60	4		
השרון	7	0	0	****	סגור	סגור
סה"כ השרון			0	0		
ירושלים	4	2	8	פלילי	מזרחית	
סה"כ ירושלים			8	2		
כרמל	11	1	8	פלילי	מזרחית	
	6	7	13	פלילי	מזרחית	
סה"כ כרמל			21	8		
מגידו	11	3	0	סגור	סגור	סגור
סה"כ מגידו			0	3		
מעשיהו	1	3	6	פלילי	מזרחית	
	13	10	80	פלילי	מזרחית	
סה"כ מעשיהו			86	13		
ניצן	5	0	0	פלילי	אירופאית	בשיפוע
	7	3	0	סגור	סגור	סגור
סה"כ ניצן			0	3		
נפחא	1	6	48	פלילי	מזרחית	
	2	0	0	בשיפוע	בשיפוע	

הערות	סוג אסלה	סוג אוכלוסייה	מיטות בפועל	מס' תאים	אגף	מתקן
	מזרחית	פלילי	4	2	6	
	מזרחית	פלילי	4	2	7	
			56	10		סה"כ נפחא
	מזרחית	פלילי	1	1	17	רימונים
			1	1		סה"כ רימונים
	מזרחית	פלילי	4	2	10	שיטה
	מזרחית	פלילי	4	2	8	
			8	4		סה"כ שיטה
	מזרחית	פלילי	16	2	13	שיקמה
			16	2		סה"כ שיקמה
			684	168		סה"כ שב"ס

שרות בתי הסוהר

- בלמ"ס -

חטיבת הכליאה	
מחלקת האסיר	
ענף רישום וניהול	
תאריך	: יח בשבט התשע"ט
	: 24 ינואר, 2019
תיק	: נציבות 2: מח' האסיר: חוק חופש המידע: מענה לבקשות חופש המידע
אסמכתא	: 06753719

לכבוד:

עו"ד סיגל שה"ב

באמצעות פקס 03-6000872

הנדון: בקשת מידע – שירותי כריעה במתקני הכליאה

סימוכין: פנייתך מ-08.10.18

בהמשך לפנייתך שבסימוכין להלן התייחסותנו:

- ישנם 806 שירותי כריעה. ביחס למספר המיטות, מאחר שמדובר במדיניות הנמצאת בשלבי עיצוב, בהתאם לסי' 9 [ב] [2]. לחוק חופש המידע התשנ"ח – 1998, אין בידנו למסור מעבר לכך.
- ישנם 154 שירותי כריעה מתחת למקלחות. ביחס למספר המיטות מאחר שמדובר במדיניות הנמצאת בשלבי עיצוב, בהתאם לסי' 9 [ב] [2]. לחוק חופש המידע התשנ"ח – 1998, אין בידנו למסור מעבר לכך.
מצורפת טבלה ובה הנתונים המבוקשים בחלוקה לבתי סוהר ואגפים.
- במהלך השנים האחרונות צומצמו המקלחות מעל שירותי הכריעה במעל למאה יחידות, כמו כן צומצמו במעל למאה שירותי הכריעה. בנוסף, כיום שיפוץ תאים כולל שיפוץ שירותי הכריעה.

בברכה,

(חתום במקור)

עו"ד אילנה איבגי, ר/כ

בשם הממונה על חופש המידע

מיפוי שרותי כריעה לאסירים מחוז דרום – דצמבר 2018

הערות	סה"כ	תאים עם שירותי כריעה שמעליהם מקלחת	תאים עם שירותי הכריעה	היחידה
כלל האגפים הביטחוניים	105	0	105	רמון
13,1-4 פח"ע 14- פח"ע	47	29	18	נפחא
61- בידוד	18	0	18	שקמה
מתחם א-7 בטחוני 1-4 – בטחוני 10- בטחוני	48	0	48	קציעות
	0	0	0	סהרונים
	0	0	0	אלה
	0	0	0	אוה"ק
9-עצורים פלילי 7- עצורי ימים	18	0	18	דקל
אגפים 21-שמור 8- בידוד 5- טעון הגנה 2- טעון הגנה 1- מתקדמים	79	74	5	אשל
	315	103	212	סה"כ

מיפוי שרותי כריעה לאסירים – מחוז צפון – נובמבר 2018

הערות	סה"כ	תאים עם שירותי כריעה שמעליהם מקלחת	תאים עם שירותי הכריעה	יחידה
אגף 10- עצורי ימים	22	7	15	צלמון
	0	0	0	חרמון
אגף 5- משתלבים	10	0	10	שטה
	13	0	13	גלבוע
	100	1	99	מגידו
10 מתוכם בבימ"ר גליל	34	0	34	קישון
	9	0	9	דמון
	0	0	0	כרמל
	188	8	180	סה"כ

מיפוי שירותי כריעה לאסירים – יחידות מחוז מרכז – נובמבר 2018

הערות	סה"כ	תאים עם שירותי כריעה שמעליהם מקלחת	תאים עם שירותי כריעה	היחידה
אגף הפרדה אגף 7- נ"ס	58	33	25	איילון
מתוכם 3 חללית	25	0	25	מגן ניצן
תא חללית אגף הפרדה	1	0	1	נווה תרצה
	43	0	43	גבעון
	48	0	48	מעשיהו
2- תאי חללית אגף 2- טעון הגנה	2	0	2	תל אביב
	9	3	6	ירושלים
תאי חללית באגף 9- בידוד ובאגף 5- עצורי ימים	2	0	2	הדרים
	33	5	28	השרון
תאי חללית : אגף 7- עצורים אגף הפרדה	2	0	2	רימונים
תא חללית אגף הפרדה	1	0	1	אופק
	79	2	77	עופר
	303	43	260	סה"כ

ענף מחקר – מנהל תכנון		
תאריך	:	א' בתמוז, התש"פ
	:	23/06/2020
תיק	:	נציבות 1: ענף מחקר: חוק חופש המידע: הצעות מענה, נציבות 1: ענף מחקר: חוק חופש המידע
אסמכתא	:	50495720

לכבוד
מר ניב מיכאלי
מחלקת כלואים
עמותת רופאים לזכויות אדם

א.נ.,

הנדון: בקשת חופש מידע על תנאי החזקה במתקני שב"ס
סימוכין: מכתבך מתאריך 12.05.20

לפנייתך שבסימוכין הרינו להשיבך:

1. במענה לסעיפים 1 (א, ב"ג, ד, ו) - מצ"ב קובץ אקסל הכולל שני גיליונות כדלקמן:
  - א. גיליון הכולל פרוט תאים בהם קיימת אסלה מזרחית ("בור")
  - ב. גיליון הכולל פרוט תאים בהם קיימת מקלחת מעל אסלה מזרחית.

כפי שניתן לראות בטבלה הנתונים הינם בהתפלגות עפ"י: מחוז, יחידה, סוג מתקן (פלילי/ביטחוני), מספר אגף, מספר תא, תקן כליאה בתא ומצבה בתא בפועל.
2. במענה לסעיף 1 (ה) - בנוגע לקיום חציצה בין השירותים לתא. הרי שתא השירותים אינו חשוף לשאר האסירים ונשמרת פרטיותו של המשתמש בתא השירותים. למעט בתא "השגחה" שם לא קיימת הפרדה בין התא לשירותים, מטעמים בטחון והגנה על חייו של האסיר, אולם בצד זה בתא "השגחה" שוהה אסיר אחד בלבד.
3. במענה לסעיף 1 (ז) - באגפים בהם השירותים ממקוממים מחוץ לתא לא קיימים שירותי "בור".
4. במענה לסעיף 2 - בשנים 2018-2019 הוחלפו כ - 81 אסלות ממזרחיות לאירופאיות.
5. במענה לסעיף 3 - בשנת 2020 צפי להחלפה בהתאם לתכנית העבודה.

6. במענה לסעיף 4 - לא ניתן לקבוע עלויות, אין מדובר במוצר ו/או שירות גנרי. העבודה מורכבת ותלויה במס' רב של גורמים המשפעים על העלויות לרבות: מצב התשתיות, התאמת התשתיות, מורכבות הנגישות לתאים, התאמת המקום להתקנת אסלה אירופאית, סוג האסלה וכיו"ב.
7. במענה לסעיף 5 - אכן קיימים תאים המשמשים לאוכלוסיות ספציפיות דוגמת תאי "השגחה" כאמור בסעיף 2 לעיל, אך לא קיימים נהלים העוסקים במניעת התקנת אסלות "אירופאיות".

בברכה,
(חתיים במקור)
עו"ד אילנה איבגי, ר/כ
בשם הממונה על חופש המידע

תצהיר

- אני הח.מ. [REDACTED] אסיר בכלא גלבו, מספר אסיר [REDACTED] לאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר אמת וכי אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהיר בזאת כדלקמן:
1. הנני עושה תצהירי זה בתמיכה לעתירת החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים לבג"צ בעניין מקלחות ושירותים, לרבות שרותי כריעה עם ובלי מקלחות מעליהן.
  2. הנני שפוט למאסר עולם, החל מיום 2011 [REDACTED] ואני מרצה כבר 10 שנים מתוך עונש המאסר שהושת עליי. כיום אני מוחזק באגף הפרדה.
  3. במהלך מאסרי שהיתי בבתי הסוהר הבאים: אשל אגף 8 (צינוק), אגף 5 באשל, אגף 21 באשל, שרון אגף 9, כלא שאטה, כלא ניצן, רימונים, איילון אגף 8, באגף 13 בכלא איילון באגף 13 (הפרדה ארצית) וכיום באגף ההפרדה ארצית בכלא גלבו.
  4. ברוב בתי סוהר בהם שהיתי הוחזקתי בתאים עם שירותי כריעה (למעט התאים בהם הוחזקתי ברימונים, שאטה ותורני באיילון ובמספר אגפים אחרים), וברובם המקלחת ממוקמת מעליהם. ההפרדה בין המקלחות לשירותים קיימת רק בחלקם. ההפרדה בין השירותים לתא איננה קיימת בתאי הצינוק ובחלק מאגפי ההפרדה והשמור בהם הוחזקתי, דבר המחייב להיות חשוף לאסלה כל היום, פוגע בצנעת הפרט, באכילה ומפריע בקיום תפילה וקיום מצוות בתא.
  5. בשל בעיות גב מהן אני סובל, השימוש בשירותי הכריעה הוא קשה עבורי. אני נאלץ להתכופף ללא תמיכה כלשהי ולעשות את צרכי בתנוחה אשר גורמת לי כאבי גב איזמים. שימוש באסלה רגילה היה יכול לסייע לי מאוד שלא לסבול מכאבי גב בעת השימוש בשירותים.
  6. בשימוש בשירותי הכריעה קיים אצלי חשש שאפול ואחליק לבור השירותים, משום שהמקום המיועד להנחת הרגליים הוא מוגדר רק לכפות הרגליים וכל תזוזה היא בעייתית. כבר היו מצבים בהם כתוצאה ממבנה שירותי הכריעה מעדתי והחלקתי בשירותים. כמו כן, אימוץ הגב באופן הזה יוצר אצלי פגיעה בגב כתוצאה משימוש לא מומלץ בעמוד השדרה.
  7. הבור של שירותי הכריעה הוא רחב בהרבה מהבור באסלה רגילה וגם המים העומדים בו נמוכים ממש, כך שבעלי חיים כמו תיקנים, חולדות ועכברים יוצאים ונכנסים בקלות מהבור. כתוצאה מכך בעלי חיים אלו נכנסים לתאים ומהווים מפגע בעייתי מאוד עבורי.
  8. השימוש בשירותי הכריעה הקיימים בבתי הסוהר בהם הוחזקתי הוא משפיל ומעורר המון גועל. מאחר ששירותים כאלו אינם מקובלים בישראל, אני חש שהיחס אלי כאסיר הוא כאל סוג ב', ומרגיש שלא מכבדים אותי כאדם, דבר היוצר אצלי קושי נפשי, להתמודד עם המשמעות העולה מכך. התחושה היא משפילה הרבה בגלל תחושת חוסר הניקיון שנוצרת לאחר השימוש בשירותי הכריעה.
  9. בגלל שירותי הכריעה אני חושב פעמיים האם להשתמש בכלל בשירותים, ואני נמנע משימוש בשירותים אלו באופן סדיר וכפי שהיית מעוניין.

נ/

10. מאחר שבהרבה מהמקומות שבהם הוחזקתי לא קיימת הפרדה בין השירותים לחלל התאים, אני פעמים רבות יכול לראות את האסירים האחרים בזמן השימוש בשירותים וגם הם יכולים לראות אותי, באופן הפוגע בפרטיות שלי ושל האסירים האחרים.
11. הצוות שעובר כאן מספר פעמים ביום מודע לבעייתיות בנושא הפרטיות. הם נכנסים לספירה ולבדיקות וחיפושים ורואים את המצב.
12. לא היתה תחזוקה שוטפת וקבועה בשירותים אלו כדי למנוע את הבעיות, דבר שהביא להגברת ההזנחה שלהם.
13. אני מקווה שאוכל להשתמש בעתיד באסלה רגילה במקום בשירותי כריעה, כך שלא אסבול מכאבי גב וחוסר היגיינה, ולא ארגיש מושפל.
14. מחשש להתנכלות לי מצד רשויות בית הסוהר אני מבקש לחסות את שמי ואת פרטי האישיים.
15. זהו שמי, זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

שם המצהיר

אישור

אני הח"מ ע"ס 150 מספר רישיון 23886 מאשר/ת בזאת כי ביום 22 10/2024 הופיע בפניי מר   הנושא ת.ז.   שמספר   מספר אסיר   המוכר לי אישית, ולאחר שהזהרתיו כי עליו להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק

באם לא יעשה כן, אישר את נכונות ההצהרה דלעיל וחתם עליה בפני **עתג סיגל עו"ד**

מ ר ס 23886

חתימת וחותמת עו"ד

תצהיר

- אני הח.מ. [REDACTED] אסיר בכלא אשל, מספר אסיר [REDACTED] 1090874 לאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר אמת וכי אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהיר בזאת כדלקמן:
1. הנני עושה תצהירי זה בתמיכה לעתירת החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים לבג"צ בעניין מקלחות ושירותים, לרבות שרותי כריעה עם ובלי מקלחות מעליהן.
  2. הנני שפוט ל- 14 שנות מאסר, החל מיום 2014 [REDACTED] ואני מרצה כבר 7.5 שנים מתוך עונש המאסר שהושת עליי. כיום אני שוהה באגף 2 (טעוני הגנה) כלא אשל.
  3. במהלך מאסרי שהיתי גם בכלא השרון, אגף 10, שגם בהם הוחזקתי בתא עם שירותי כריעה (מקלחת נפרדת מהשירותים). כמו כן, הוחזקתי גם באגף 5 בכלא אשל בתא שבו קיימים שירותי כריעה, באשר המקלחת מעל השירותים.
  4. אני מוחזק כעת בחדר איקס, המיועד לאסיר אחד, כאשר ההפרדה בין השירותים לבין חלל התא הוא בוילון בלבד. יש לציין כי תא השירותים הוא ללא תאורה. החלון שנמצא בו הוא ללא אפשרות סגירה, כאשר בחורף אני משתמש בניילון כדי להגן על התא ואזור השירותים מפני הקור. הניילון מחולק על ידי הנהלת בית הסוהר.
  5. בהתחלה היה לי קשה להשתמש בשירותי הכריעה, והרגשתי מעט מושפל. במיוחד היה לי קשה להשתמש בשירותים עם וילון כאשר אחרים נמצאים בחדר. בחדר שמוחזקים בו מספר אסירים לא ניתן להשתמש בשירותים כשאסיר אחר אוכל או מתפלל. אם בטעות מצב זה קורה, נוצרת עילה לריב על חוסר כבוד האחד לשני.
  6. עם הזמן התרגלתי לשירותי הכריעה, אך קשה להתרגל למקלחת שנמצאת מעל לבור הכריעה. המקלחת במצב זה היא רק כורח, כי חייבים. כלומר, השימוש אינו כפי שהייתי מעוניין. יש קושי לשמור על היגיינה במצב זה.
  7. לאור הקושי הקיים בשימוש במקלחת הנמצאת מעל לשירותים, בית הסוהר חילק נעליים מגומי לשם כך, זאת כדי למנוע החלקה ושמירה על היגיינה, במיוחד זיהומים ומחלות הנובעות ממגע עם בור הביוב.
  8. בשנים האחרונות עברתי ניתוח בקע, דבר אשר הקשה עליי מאוד את השימוש בשירותי הכריעה. למרות זאת, לא התחשבו במצבי והמשכתי להשתמש בשירותי הכריעה למרות מצבי הרפואי.
  9. כתוצאה מהשימוש בשירותי הכריעה סבלתי מזיהומים ואף מזיהום בדרכי השתן, וקיבלתי טיפול מרופאת הכלא, אותם אני נוטל כבר למעלה מחודשיים.
  10. התנהלות הצוות בנסיבות היא מתחשבת, ונראה שהם מודעים לבעייתיות בנושא זה.
  11. קיימת בעיה של בעלי חיים ומזיקים כמו מקקים וחולדות. גודל בור הביוב מאפשר למקקים ולחולדות לעלות אל התא. על מנת למנוע כניסת מזיקים אלה לתא, אלי לדאוג לסגור היטב את בור הביוב של שירותי הכריעה באמצעות בקבוק פלסטיק ואמצעים נוספים. כבר קרה, כאשר שכחתי לסגור את בור שירותי הכריעה, שהגיעו חולדות לחדרי, וגרמו לנזקים וכרסמו באוכל שהיה בתאי.
  12. במשך השנתיים שאני מוחזק בתא, אני דואג לרכוש חומרי ניקוי מהקנטנינה, על מנת לתחזק את תא השירותים ולשמור על ניקיונו. אם קיים צורך, כגון במקרה של נזילה, מגיע

- צוות בדק בית ומתקן את הליקוי. יש להדגיש כי לא מחולק לאסירים ומעולם לא קיבלתי משב"ס אקונומיקה או חומר חיטוי אחר לטובת ניקוי השירותים.
13. חשוב לי כי בעקבות עתירה זו יוחלפו שירותי הכריעה לשירותי אסלה, שניתן יהיה לסגור את החלון שמעל לשירותים בחורף ושיסופקו לי על ידי שב"ס חומרי ניקוי וחיטוי.
14. מחשש להתנכלות לי מצד רשויות בית הסוהר אני מבקש לחסות את שמי ואת פרטי האישיים.
15. זהו שמי, זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

שם המצהיר

אישור
 אני הח"מ ג'ו סף לוי מספר רישיון 2388 6 מאשר/ת בזאת כי ביום 22 6.1 הופיע בפניי מן הנושא ת.ז. שמספרו 0252513 מספר אסיר 040116 המוכר לי אישית, ולאחר שהזהרתיו כי עליו להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק באם לא יעשה כן, אישר את נכונות ההצהרה דלעיל וחתם עליה בפניי

חתימת וחותמת עו"ד
מ ר סף לוי
23886
 חתימת וחותמת עו"ד

תצהיר

- אני ה.ח.מ. [REDACTED] אסיר בכלא רימונים ב', מספר אסיר [REDACTED] לאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר אמת וכי אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהיר בזאת כדלקמן:
1. הנני עושה תצהירי זה בתמיכה לעתירת החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים לבג"צ בעניין מקלחות ושירותים, לרבות שרותי כריעה עם ובלי מקלחות מעליהן.
  2. הנני שפוט למאסר עולם בלתי קצוב, החל מיום 2011 [REDACTED] ואני מרצה כבר כעשר שנים מתוך עונש המאסר שהושת עליי. הוחזקתי עד לאחרונה באגף 16 (אגף דתי) בכלא רימונים ב' וכיום אני מוחזק באגף 17 (הפרדה) ברימונים ב'.
  3. במהלך מאסרי שהיתי באגף 21 בכלא אשל, באגף 22 בכלא אשל (שמור), באגף 6 הפרדה ארצית בכלא אשל, באגף הפרדה ארצית בכלא איילון, אגף הפרדה ארצית בכלא רמון, באגף הפרדה ארצית בשקמה ובאגף הפרדה ארצית בכלא גלבע. לפני כן, הוחזקתי במעצר בבתי המעצר הדירים, ניצן רימונים ואוהלי קידר.
  4. ברוב בתי סוהר בהם שהיתי היו שירותי כריעה, למעט שני מתקנים – רימונים והדירים – בהם יש אסלות.
  5. כאשר הוחזקתי באגף 21 שמור בכלא אשל בתא המיועד לאדם אחד עם שתי מיטות השירותים היו שירותי כריעה, למרות שנאלצתי להתמודד עם בעיות רפואיות ובעיות היגיינה ושמירת בריאות חמורות הנובעות מהשימוש בשירותים אלו, כמפורט להלן.
  6. מדובר בשירותי כריעה בהם חור הביוב הוא גדול ופתוח, סביבו קיים משטח בשיפוע, כאשר ניתן לעמוד על שני מקומות המיועדים לכפות הרגליים בלבד. מעל השירותים היתה ממוקמת "מקלחת", ככל שניתן לקרוא לזה כך, שכן מדובר בחור מהקיר ממנו יוצאים המים (ללא צינור כלשהו). קיים קושי גדול להשתמש בשירותי הכריעה וכל שכן במקלחת שנמצאת מעל לבור – דבר המהווה סכנה ממש מפני החלקה.
  7. השירותים היה מופרד מהתא בחצי קיר. מהשירותים עולה בועות גזים וריח רע. כמו כן מהתא עולות חולדות ומקקים. בתנאים אלה, השמירה על ההיגיינה היא בעייתית מאוד.
  8. בנוסף, כתוצאה מכך, לא ניתן לאכול ולהתפלל בתא.
  9. כתוצאה ממצב זה של השירותים והמקלחות בהם הוחזקתי חשתי מושפל וכי כבוד האדם הבסיסי שלי נפגע ונרמס ברגל גסה. עבורי, זוהי השפלה שאין כדוגמתה.
  10. בעבר פניתי בשתי עתירות אסיר לבית המשפט המחוזי בבאר שבע על תנאי השירותים והמקלחות – אחת בנושא הריח מהשירותים והשניה בעניין השימוש בשירותי הכריעה על רקע בעיות רפואיות שסבלתי מהן שכללו קרע במיניסקוס. בעניין הרפואי שב"ס הביא מומחה מטעמו שקבע כי מאחר שעברתי ניתוח הרי שהבעיה כבר לא קיימת ואני יכול להשתמש בשירותי הכריעה. בפועל, מעולם לא עברתי ניתוח והבעיה עדיין קיימת. בית המשפט פסק רק על סמך חוות הדעת הזו כי אני יכול להשתמש בשירותי הכריעה והמליץ לי להביא מומחה מטעמי. לשמחתי, עברתי לתא שאין שירותי כריעה אלא שירותי אסלה כנהוג בישראל, אך אני חולק כעת תא עם 5 אסירים נוספים – דבר היוצר עומס רב על השימוש בשירותים אלו ובשעות הלחץ התור הוא ארוך.

11. תנאי השירותים מנעו ממני להשתמש בהם באופן סדיר וכפי שהייתי מעוניין. בתאים בהם הוחזקתי עם שירותי כריעה, המעטתי בשימוש בשירותים כדי לחסוך את ההשפלה והלכלוך ממני.
12. קיים חשש רב להידבקות במחלות זאת כתוצאה משימוש בשירותי הכריעה, אשר בהם המגע עם החולדות תוך כדי השימוש בשירותי הכריעה הוא ישיר וגם בעת השחות בחדר. כמו כן, חששתי מאוד מזיהומים שונים הנובעים מהחידקים שמצטברים כתוצאה מהחולדות ומהלכלוך שבאסלה.
13. בחלק מהתאים בהם הוחזקתי למשל תא 7 באגף 21 בכלא אשל ותא 4 באגף 21 ותא 2 באגף 21, היו תאים ללא וילונות וכך הסוהר יכול היה לצפות בי בזמן השימוש בשירותים ובכך נפגעה פרטיותי. במשך הלילה אחת לחצי שעה על הסוהרים לבדוק את האסירים בתאים השמורים, דבר שבהכרח מביא לכך שהסוהר בודק את מצבי כשאני משתמש בשירותים.
14. כמו כן, באגף 21 קיימים משתנות בחצרות. האסירים יוצאים לחצרות למשך 3 שעות ועושים שימוש בשירותים אלו. למרבה הצער, בשלוש מבין החצרות קיים קיר נמוך (חצי קיר), ומעל למשתנות קיימת מצלמה של 180 מעלות, שלמיטב ידיעתי ניתן לצפות במשתנות גם בחדר הבקרה שבו יושבות גם סוהרות. חצר אחרת (הגדולה) אין כלל מחיצה בין החצר לבין המשתנות. בחצר נוספת (הקטנה) לא קיימים שירותים בכלל.
15. אנשי הצוות מודעים לבעייתיות בנושא הפרטיות, ואף מונחים לפעול כאמור לעיל. אין הוראות הניתנות להם להביא לשיפור המצב.
16. עונות השנה משפיעות על המצב התברואתי של השירותים והמקלחות, שכן בקיץ יוצאים יותר חולדות ומקקים מבור הכריעה.
17. השירותים אינם עוברים תחזוקה שוטפת וקבועה על ידי בית הסוהר, אלא רק פעולות ניקיון המתבצעות על ידי האסירים. לצורך מניעת זיהומים ועליית חולדות נערכים פעולות מאולתרות באמצעות בקבוקים איתם אנו סותמים את בור הכריעה.
18. בעקבות העתירה חשוב לי שיופסק השימוש בשירותי הכריעה ובטח בשימוש במקלחות מעליהם. בכך יהיה כדי למנוע את ההשפלה של האסירים. לשם השוואה, אין אנשי סגל שב"ס אשר משתמשים בשירותי הכריעה.
19. מחשש להתנכלות לי מצד רשויות בית הסוהר אני מבקש לחסות את שמי ואת פרטי האישיים.
20. זהו שמי, זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

שם המצהיר

שם המצהיר

אישור

אני הח"מ, מיכל פומרנץ, מספר רישיון 54788, מאשרת בזאת כי ביום 1.22 הופיע בפניי מר [REDACTED] שפירו מספר אסיר [REDACTED] אותו זיהיתי באמצעות שב"ס, ולאחר שהזהרתיו כי עליו להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק באם לא יעשה כן, אישר את נכונות ההצהרה דלעיל וחתם עליה בפניי.

מיכל פומרנץ, עו"ד
מ.ר. 54788
חתימת וותנת עו"ד

מרקס
19792
W

אשל	נעים נעים	חבלה	בידוד	14/
			לדברי האסיר הותקף ע"י אסיר אחר בבדיקה שפשוף קל ברגל ימין + חתך שיטחי בעין ימין סימן נשיכה בקתף שמאל ללא דימום נפוחות קלה באצבע יד שמאל ללא מוגבלות בתנועה או כחלון וללא כאבים במישוש בבדיקה אין סימני חבלה נוספים בהוראה ד"ר גמירוב חיטוי מקומי + זריקת סטנס	
אשל	ולדימיר גמירוב	בקשת האסיר	הופנה לאורטופד אחר ביצוע של מיפוי עצמות	21/04
אשל	ולדימיר גמירוב	ללא נוכחות האסיר	בוצע מיפוי עצמות, אין קליטה פטולוגית בשאר עצמות, בברך ימין שינויים פוסטטראומתיים	15/04
אשל	ולדימיר גמירוב	קליטה מהעברה	אין תלונות, מצבו כללי מציביע רצון	19/02/
אשל	נעים נעים	קליטה מהעברה - קליטת חובש		19/02/
בימ"ר הדרים	עידן ישראלי	עיון במסמכים		13/02/2
בימ"ר הדרים	ראפת אסעד	מעקב		17/01/2
בימ"ר הדרים	עידן ישראלי	עיון במסמכים		02/01/2
בימ"ר הדרים	אלכסנדר אפינגנדין	בקשת האסיר		20/12/2
בימ"ר הדרים	אולגה מרקוס	אחר	נשלך למיפוי עצמות עקב כאבים ברך ימין. ק"ח לאומית.	20/12/2
בימ"ר הדרים	אולגה מרקוס	המשך ביקור מאותו יום	ללא תלונות. שולל מחלות רקע/זיהומיות. לא נוטל טיפול תרופתי קבע.	16/12/2
בימ"ר הדרים	אולגה מרקוס	קליטה מהעברה		16/12/20
בימ"ר הדרים	אחסאן עלי	קליטה מהעברה		13/12/20
ניצן בימ"ר מג"ן	רמי פרנקל	עיון במסמכים		22/11/20
ניצן בימ"ר מג"ן	רמי פרנקל	עיון במסמכים		18/11/20
ניצן בימ"ר מג"ן	רמי פרנקל	עיון במסמכים		06/11/20
ניצן בימ"ר מג"ן	רמי פרנקל	מעקב	שיחה טיפולית על תוצאות ב אורטופד ניקח ב דם ונפנה למיפוי עצמות וראומטולוג נמליץ על מיטה תחתונה ואסלה אירופאית	10/201

אוסלה אירופאית
מיטה תחתונה

/נ

תצהיר

אני הח.מ. [REDACTED] אסיר בכלא אילון, מספר אסיר [REDACTED] לאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר אמת וכי אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהיר בזאת כדלקמן:

1. הנני עושה תצהירי זה בתמיכה לעתירת המרכז האקדמי למשפט ולעסקים לבג"צ בעניין מקלחות ושירותים, לרבות שרותי כריעה עם ובלי מקלחות מעליהן.
2. הנני שפוט למאסר עולם, החל מיום 98 [REDACTED] ואני מרצה כבר 23 שנים מתוך עונש המאסר שהושת עליי. עד לאחרונה הוחזקתי באגף 14 בכלא השרון, וכיום אני מוחזק בכלא איילון (אגף הבידוד).
3. במהלך מאסרי הוחזקתי בעיקר בבתי הסוהר איילון, אשל ורימונים.
4. הוחזקתי בתאים עם שירותי כריעה בשני בתי סוהר עיקריים: בבית הסוהר אשל (אגף 21) במשך כשנה; בבית הסוהר איילון (אגף 7 ובאגף הבידוד) במשך כשנה וחצי. בשניהם המקלחת היתה ממוקמת מעל לבור השירותים. יש לציין, כי גם באגף המעבר בכלא איילון (במתחם "הכלובים") קיימים שירותי כריעה (16 תאים ללא מקלחות), בו הוחזקתי מספר פעמים למשך מספר שעות בכל פעם. גם בכלא שיטה הוחזקתי מספר פעמים בתאי המתנה, שגם בהם היו שירותי כריעה.
5. במהלך השימוש בשירותי הכריעה יש לעמוד על המקומות המיועדים לכפות הרגליים בלבד – שהם מצומצמים ולא תמיד תואם את גודל הגוף שלי. כפות הרגליים שלי גדולות ולא תואמות את המשטחים הרלבנטיים לכפות הרגליים בלבד.
6. הדבר מקשה עוד יותר כאשר אני משתמש במקלחת שמעל לבור הכריעה, כאשר ממש קודם לכן השתמשתי בשירותים לעשיית צרכים. העמידה על מקום המיועד לכפות הרגליים בלבד בזמן המקלחת היא מסוכנת ובעייתית, שכן ניתן להחליק בקלות ולמעוד לתוך בור השירותים.
7. בשל בעיות בריאותיות מהן אני סובל - בהן סכרת, דליות והרחבת גידים ברגליים וכן כאבים קשים ובלתי פוסקים בכפות הרגליים, השימוש בשירותי הכריעה ובמקלחת יוצר כאבים עזים ובלתי נסבלים בכפות הרגליים וכן בכפל הברכיים, עד כדי כך שלאחר השימוש קשה לי לחזור למצב עמידה והדבר יוצר אצלי כאבי תופת.
8. בחלק מהתאים בהם הוחזקתי - באגף הבידוד של כלא אשל וכן באגף ההפרדה של כלא רימונים (נמצא בכלא אופק, אך שייך לרימונים) - נפגעה צנעת הפרט, כאשר נאלצתי לעשות את צרכיי ולהתקלח לעיני הסוהרים והסוהרות העומדים או עוברים בפתח התא.
9. בעקבות השימוש בשירותים הקיימים בבתי הסוהר בהם הוחזקתי חשתי פגיעה בכבוד האדם שלי, עוגמת נפש והשפלה. תחושת העלבון וההשפלה הוחמרו עקב קיומן של החלטות מבתי משפט שקבעו שלא להשתמש בשירותי כריעה, ולמרות זאת אין שינוי בשירותים בהם אני נאלצתי להשתמש. הכאבים העזים מעצימים את תחושת העלבון, ולא מאפשרים לי תנאי מחייה מינמליים בכבוד.

10. תנאי השירותים הללו מנעו ממני להשתמש בהם באופן סדיר וכפי שהייתי מעוניין. כתוצאה מהשימוש בשירותי כריעה הייתי צריך לחשוב פעמיים – הן על מנת שלא לפגוע בפרטיות ולהתבזות בפני סגל בית הסוהר, הן משום הקושי הפיסי הכרוך בשימוש עקב בעיותי הרפואיות והן מבחינת הגועל בכל פעם שהייתי צריך להשתמש בשירותים אלו.

11. מחשש להתנכלות לי מצד רשויות בית הסוהר אני מבקש לחסות את שמי ואת פרטי האישיים.

12. זהו שמי, זו חתימתי ותוכן תצהירי אמת.

אישור

אני הח"מ אליהו מוסקוביץ מספר רישיון 23086 מאשר/ת בזאת כי ביום 3.3.22 הופיע בפניי מו המוכר הנושא ת.ז. 02334908 שמספר 1056293 מספר אסיר המוכר לי אישית, ולאחר שהזהרתיו כי עליו להצהיר את האמת וכי יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק באם לא יעשה כן, אישר את נכונות ההצהרה דלעיל וחתם עליה בפניי.

אליהו מוסקוביץ
חתימת וחותמת ע"ד
23086 3.3

22 בספטמבר, 2019

לכבוד	לכבוד
מר גלעד ארדן	גונדר אשר וקנין
<u>השר לביטחון פנים</u>	<u>מ"מ נציב שב"ס</u>
<u>בפקס ובמייל</u>	

שלום רב,

הנדון: הבטחת תנאי תברואה והיגיינה הולמים במקלחות ובשירותים בבתי הסוהר

הרינו לפנות אליכם בדרישה כי תפעלו להבטחת זכותם של אסירים ועצורים לתנאי תברואה והיגיינה הולמים, שיאפשרו להם לשמור על היגיינה בסיסית וניקיונם האישי באופן שאינו פוגע בבריאותם, בפרטיותם ובכבודם. במצב הקיים, אסירים רבים מוחזקים בתנאי היגיינה ותברואה קשים, בהם השירותים בתאיהם הם שירותי כריעה, אשר בחלקם המקלחת ממוקמת מעליהם, ללא הפרדה מספקת בין השירותים למקלחת ולעיתים אף ללא הפרדה (למעט וילון) בינם לבין חלל המגורים שבתא. ברבים מתאי השירותים והמקלחות בבתי הסוהר שוררים הזנחה, לכלוך וזחנה, וחלקם אף אינם נגישים או שלא נשמרת בהם הפרטיות. בכל אלו יש כדי ליצור פגיעה חמורה בתנאי המחיה המינימליים בהם מוחזקים הכלואים – וכתוצאה מכך נפגעים כבודם, בריאותם, ופרטיותם.

לאור זאת, נדרשת פעילותכם הדחופה למימוש תנאי היגיינה ותברואה אנושיים מינימאליים בסיסיים, ולא־מוץ תכנית להחלפת שירותי הכריעה באסלות בכל מתקני הכליאה, להפרדת השירותים מהמקלחות, ולהפרדת השירותים והמקלחות מחלל המגורים בתאים, באופן שיבטיח שימוש נאות בהם, ולא רק באמצעות וילון.

הדרישה לפעול לתיקון מידי של תנאי היגיינה ותברואה קשים אלו נובעת מהצורך להבטיח קיום מינימלי בכבוד של אוכלוסיית הכלואים בבתי הסוהר ומשקפת רף אנושי בסיסי. כפי שיוסבר להלן, החזקת אסירים בתאים בהם קיימים שירותי כריעה, לעיתים מתחת למקלחת ולעיתים אף ללא הפרדה בינם לבין חלל המגורים שבתא, מפרה את תנאי החוק ואת זכויותיהם החוקתיות של האסירים. לפיכך, יש לפעול לתיקון מצב בלתי אנושי ובלתי נסבל זה באופן מידי, כך שיובטחו התנאים המינימליים הנדרשים להחזקת הכלואים.

רקע

1. תנאי ההיגינה והתברואה הקשים, הקיימים בתאים רבים בבתי הסוהר, מוכרים כבר שנים רבות. למעשה, מזה כשני עשורים שהסנגוריה הציבורית מתריעה על הימצאותם של ליקויים הנוגעים לתאי המקלחות והשירותים. בין הליקויים שבדוחות הסנגוריה נמנים: לכלוך וזוהמה השוררים בתאי השירותים, העדר הפרדה נאותה בין המקלחות והשירותים לבין חלל המגורים שבתא, שימוש בשירותי כריעה ואף בדלי, מיעוט תאי שירותים ומקלחות ביחס למספר האסירים והעדר פרטיות כתוצאה מכך.¹
2. על פי נתוני שב"ס², נכון לסוף שנת 2016, ב- 6,126 מקומות כליאה (805 תאים) בבתי הסוהר בישראל קיימים שירותי כריעה וב- 684 מקומות כליאה (168 תאים) המקלחת ממוקמת מעל לשירותי הכריעה.³ מצב זה אינו מצביע על שיפור רב, שכן בשנת 2014 היו ב- 6,765 מקומות כליאה בישראל עם שירותי כריעה (945 תאים) וב- 1,017 מהם (286 תאים) המקלחת ממוקמת מעל לשירותי הכריעה. נתונים אלו, כולל ערכי הייעול, מסוכמים בטבלה:

ייעול	2016	2014	
140 תאים	805 תאים	945 תאים	שירותי כריעה
639 מקומות	6,126 מקומות	6,765 מקומות	
118 תאים	168 תאים	286 תאים	שירותי כריעה מתחת למקלחות
333 מקומות	684 מקומות	1,017 מקומות	

3. מהטבלה עולה כי קצב הטיפול בליקויים אלו בין השנים 2014-2016 הוא איטי מאוד. בין שנת 2014 לבין שנת 2016 הצמצום בתאים בהם קיימים שירותי כריעה הוא של 140 תאים בלבד, הכוללים 639 מקומות כליאה. כמו כן, באותה תקופה צמצום התאים בהם שירותי הכריעה נמצאים מתחת למקלחת, הוא של 118 תאים, הכוללים 333 מיטות. על פי קצב שיפור זה במצב השירותים והמקלחות בבתי הסוהר, גם בעוד עשור אסירים יאלצו להשתמש בשירותי כריעה. בהנחה שקצב הייעול האמור נשמר באופן רציף, רק בתוך יותר משנתיים לא יימצאו בשירותי כריעה מתחת למקלחות הממוקמות מעל לשירותי כריעה, בכפוף לקיומה וביצועה של תכנית מתקצבת לטיפול בליקויים אלו.

¹ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירותי כריעה בבתי הסוהר בשנת 2016, פורסם ביוני 2017.

² שנמסרו במסגרת תשובת שב"ס לבקשת מידע ביום 5.01.2017, דוח חטיבת הכליאה מחלקת האסיר ענף רישום וניהול, עמ' 2.

³ מכתבו של כלאי צחי אלישע, קצין תשתיות ופריסה מיום 25.12.2016 בתשובה לבקשת מידע של המרכז האקדמי בעניין "שירותי כריעה בבתי סוהר ובבתי מעצר – תמונת מצב עדכנית לשנת 2016". בקשת מידע נוספת מיום 8.10.2018 נענתה (ביום 5.11.18 התקבלה הודעה על ארכה של 30 ימים נוספים למתן המידע, אך עד היום ולמרות שחלפו 30 יום נוספים, לא נתקבלה כל תשובה).

4. על פי נתוני שב"ס, נכון לסוף שנת 2018, ב- 806 תאים בבתי הסוהר בישראל קיימים שירותי כריעה וב- 154 תאים המקלחת ממוקמת מעל לשירותי הכריעה⁴.

ייעול	2018	2016	
אין ייעול – נוסף תא בו קיימים שירותי כריעה	806 תאים	805 תאים	שירותי כריעה
14 תאים	154 תאים	168 תאים	שירותי כריעה מתחת למקלחות
333 מקומות	684 מקומות	1,017 מקומות	

5. מהטבלה עולה כי בין השנים 2016 לבין 2018, קצב בטיפול בליקויים צנח באופן משמעותי ואף להיפך. נראה שקיימת עליה במספר שירותי הכריעה הקיימים בבתי הסוהר. גם בעניין שירותי הכריעה מתחת למקלחות התיקון הוא מינורי בלבד ועומד רק על 14 תאים. אם בעבר תוקן הליקוי בקצב איטי, הרי שבשנתיים האחרונות ניתן לומר כי לא נעשה דבר לשינוי מצב השירותים והמקלחות בבתי הסוהר. על אף שהנתונים הוצגו הפעם רק לפי מספר תאים (ולא לפי מספר מקומות הכליאה), יש לזכור שמדובר באלפי מקומות כליאה בהם עדיין קיימים שירותי כריעה ובמאות מקומות כליאה בהם שירותי הכריעה המתחת למקלחות.

6. תנאי היגיינה ותברואה קשים אלו קיימים במתקני כליאה בכל רחבי הארץ. השיפור במצב הליקויים מתרחש על פי הנתונים במתקני כליאה בודדים, ולכן עדיין מדובר בתופעה ארצית הקיימת ברוב בתי הסוהר בישראל.

7. הליקויים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר אינם מסתכמים רק בשירותי כריעה ובמקלחות הממוקמות מעליהם, אלא גם לעיתים בתאים בהם לא קיימים כלל שירותים או שלא נשמרת בהם צנעת הפרט. על פי דוח הסנגוריה משנת 2016, בבית הסוהר מג"ן-מב"ן קיים תא בידוד שאינו כולל תא שירותים והכלוא המוחזק בו נאלץ לעשות את צרכיו בתוך דלי⁵. כמו כן, באגף 2 בבית מעצר תל אביב, קיימים חריצים בתאי השירותים והמקלחות, המאפשרים לכל עובר ושב במסדרון להשקיף לתוכם. חרף התרעות חוזרות ונשנות המשתקפות מדוחות הסנגוריה הציבורית באשר לליקוי זה והפגיעה החמורה בצנעת הפרט, המצב נותר בעינו ולא תוקן. לפי תגובת שירות בתי הסוהר, קיימת הנחיה לתקן את הליקוי, אך לא ברור אם ההנחיה יושמה⁶.

⁴ מכתבה של עו"ד אילנה איבגי, בשם הממונה על חופש המידע, נציבות שב"ס מיום 24.1.19.
⁵ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016, פורסם ביוני 2017 עמ 56.
⁶ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016, פורסם ביוני 2017 עמ 57.

8. ליקוי נוסף בשירותים ובמקלחות נוגע להעדר הפרדה מספקת בין השירותים והמקלחת לבין אזור המגורים של התא. ב- 5 מתקני כליאה בהם ביקרו המבקרים הרשמיים מטעם הסנגוריה הציבורית נמצא כי אין הפרדה מספקת בין השירותים והמקלחת לבין חלל המגורים, בחלק מהמתקנים לא קיימת הפרדה כלל בין השירותים לבין המקלחת, ב- 6 מתקנים מאלו המבוקרים נעשה שימוש בשירותי כריעה.⁷
9. בנוסף לליקויים המבניים, הנגישות של האסירים לשירותים ומקלחות היא מוגבלת. בחלק מהמקרים לא התאפשרה גישה מספקת של הכלואים למקלחות. לדוגמה, כלואים החוזרים לבית מעצר הדריש מחקירות או מבתי משפט לאחר סגירת האגף לא מתאפשרת להם גישה למקלחת באותו היום אלא רק ביום למחרת. כמו כן, בחלק מהתאים תאי השירותים והמקלחות הקיימים מועטים מדי ביחס לאסירים ואינם זמינים כל שעות היום.⁸
10. ישנם תאים בהם קיים חסר במספר תאי השירותים והמקלחות העומדים לרשות האסירים והאסירות. מדוח הסנגוריה הציבורית לשנת 2016, עולה כי בבית סוהר מג'ין-מב"ן, קיימים שני תאי מקלחות בלבד אשר שימשו 29 כלואים; באגף 2 בבית סוהר שיטה קיימים 6 תאי מקלחות אשר שימשו 67 כלואים; באגף 6 בבית סוהר דמון עמדו לרשות 26 כלואות 4 תאי מקלחות ו- 3 תאי שירותים בלבד.⁹
11. הליקויים הקשים במקלחות ובשירותים במתקני הכליאה בישראל מוכרים לרשויות, כבר כשני עשורים.¹⁰ אמנם נעשו שיפוצים במספר מתקנים באופן נקודתי, אך הבעיה בעינה עומדת וקיימים, כאמור, 6,126 מקומות כליאה עם ליקויים בתאי השירותים והמקלחות, זאת ביחס לסך הכל כ- 17,000 הכלואים במתקני הכליאה בישראל¹¹ (נתון זה מתייחס רק למקומות הכליאה עם שירותי כריעה כפי שמסר שב"ס ולא כולל ליקויים אחרים, כפי שעולה מדו"חות הסנגוריה הציבורית). כלומר, בשליש ממקומות הכליאה בישראל קיימים ליקויים בתאי השירותים והמקלחות, והכלואים מוחזקים בהם בתנאי היגיינה ותברואה קשים!
12. יש לקחת בחשבון כי הליקויים הקשים בתאי השירותים והמקלחות מתווספים לתנאי מחייה קשים אחרים - למצב הצפיפות החמורה בבתי הסוהר, כאשר ממוצע שטח המחיה לאסיר הוא 3.16 מ"ר¹²; למבני מתקני הכליאה שהם ישנים מאוד, אף מימי

⁷ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016, פורסם ביוני 2017 עמ' 55.

⁸ שם.

⁹ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2016, פורסם ביוני 2017 עמ' 56-57.

¹⁰ הסנגוריה הציבורית, דוח תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר בשנת 2001, פורסם 2002 עמ' 10-11.

¹¹ שירות בתי הסוהר, דו"ח שנתי 2016-2017, בעמ' 19 (7.10.2018).

¹² בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים ואח', (פורסם בנבו, 2017) סעיף ד, עמ' 2 לפסק הדין.

המנדט הבריטי, שגילם הממוצע הוא 68 שנים¹³; ולבעיית האוורור והטמפרטורה וכן העדר מיזוג בתאים. הצטברות הליקויים בתנאי המחיה יוצרת קושי חמור עבור האסירים בניהול שגרת חיים בסיסית מינימלית ראויה.

13. אסירים הפונים אל הקליניקה מספרים, כי כתוצאה ממצב השירותים והמקלחות בתאיהם הם חשים מושפלים. הם סבורים כי התנאים הללו אינם אנושיים ומזיקים לבריאותם ומדווחים על קושי לתפקד ביומיום בתנאים אלו. לפי פניות האסירים, הם חוששים לבריאותם כתוצאה ממזיקים העולים מבורות הביוב הרחבים בשירותי הכריעה, חוששים להחליק תוך כדי השימוש בהם שכן מקום העמידה מאוד מצומצם, נגעלים להתקלח מעל שירותי הכריעה וסובלים מריחות רעים מאוד ומהלכלוך הרב שקיים בשל מבנה שירותי הכריעה. כמו כן, אסירים מבוגרים וחולים מתקשים לכרוע כדי להשתמש בשירותים ללא אסלה.

טיעון משפטי

כללי

14. החובה החוקית להחזיק אסירים ועצורים בתנאי מחיה ותברואה הולמים, שאינם פוגעים בבריאותם בפרטיותם ובכבודם ומבטיחים קיום מינימאלי אנושי בכבוד, מעוגנת בדין הישראלי – בחקיקה ובפסיקה, כמפורט להלן. לא רק שהחובה קבועה בחקיקה ראשית¹⁴, אלא גם מעוגנת בחקיקת יסוד¹⁵, המקנה לזכות זו מעמד חוקתי. גם בחקיקת משנה¹⁶ עוגנו הזכויות לתנאי מחיה הולמים ולפרטיות האסירים. **חرف עיגון החובה האמורה בדין הישראלי, האסירים אינם זוכים לתנאים בסיסיים מינימאליים בכל הנוגע לשירותים ולמקלחות בבתי הסוהר.**

15. הליקויים בתאי השירותים והמקלחות יוצרים תנאי תברואה והיגיינה קשים מנשוא ופוגעים בצלמם, בכבודם, בפרטיותם ובבריאותם הפיזית והנפשית של האסירים. במשפט הישראלי הוכרו זכויותיהם של אסירים – לכבוד, לקיום אנושי מינימלי בכבוד, לתנאי כליאה נאותים והולמים, לפרטיות ולהגנה על בריאותם ושלמות גופם.

16. במסגרת תיקון 42 לפקודת בתי הסוהר נקבעה בחקיקה ראשית חובה חוקית, להחזיק אסירים ועצורים בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותם, בפרטיותם וכבודם. זכות לתנאי מחיה הולמים עומדת לכל אסיר ועצור אף מכוח המשטר החוקתי, מאחר שהיא נגזרת מן הזכות לכבוד. החזקת אסירים ועצורים בתאים עם ליקויים חמורים אלו במקלחות ובשירותים פוגעת בזכויות יסוד

¹³הנתון הוצג במצגת ש"ס שהוצגה בכנס "צוהר לבית הסוהר – עבירות ועונשים בישראל" ביום 14.3.2018 שהתקיים באוניברסיטת בר אילן, המחלקה לקרימינולוגיה

<http://criminology.biu.ac.il/files/criminology/shared/staff/u17/doc2.pdf>

¹⁴בעניין זה ראו למשל חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 42), התשע"ב-2012 סעיפים 11ב; סעיפים 7-8 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) התשנ"ו-1996.

¹⁵ לעניין זה ראו סעיפים 2,4,7,8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

¹⁶ תקנה 2(ב) לתקנות בתי הסוהר (תנאי מאסר), התש"ע-2010; תקנה 2 (ד) לתקנות בתי הסוהר (תנאי מאסר), התש"ע-2010.

נוספות שלהם, וביניהן הזכות לשלמות הגוף והנפש, הזכות לפרטיות והזכות לחירות אשר נפגעות בנסיבות אלה במידה העולה על הנדרש.

17. בית המשפט העליון עסק רבות בזכויותיהם של אסירים לתנאי מאסר אנושיים וקבע, כי מאסר אינו שולל זכויות וחירויות הנתונות לכל אדם באשר הוא אדם, אלא אם כן הדבר מתחייב לשם הצדקת תכלית המאסר¹⁷. בשורה של פסקי דין הוכרה זכותם של האסירים לכבוד, לפרטיות ולבריאות, כפי שמוצג בהמשך.

פגיעה בזכויות אסירים המעוגנות בחקיקה ראשית ובחקיקת משנה

פקודת בתי הסוהר

18. ביום 7.5.2012 נחקק החוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (מס' 42) התשע"ב-2012, המעגן בחקיקה לראשונה תנאי כליאה הולמים לכלל האסירים בישראל¹⁸. החוק קובע בין היתר בסעיף 11 ב(ב), כי:

" 11ב. תנאי כליאה הולמים

(ב) אסיר יוחזק בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותו ובכבודו"¹⁹.

19. סעיף זה קובע גם כי תנאי הכליאה ההולמים שיש להבטיח לאסירים כוללים גם תנאי **תברואה** הולמים –

סעיף 11ב

(ג) "אסיר יהיה זכאי, בין השאר, לכל אלה:
(ו) תנאי תברואה הולמים, תנאים שיאפשרו לו לשמור על ניקיונו האישי, ..."²⁰

20. מסעיף זה עולה כי יש להבטיח לאסיר תנאי תברואה הולמים – כאלו שיאפשרו לו לדאוג לניקיונו האישי. המצב הקיים, בו אסירים משתמשים בשירותי כריעה, אינו מאפשר להם לשמור על ניקיונם - כל שכן במקלחות הממוקמות מעל לבורות כריעה. משכך מצב זה עומד בניגוד להסדר הנורמטיבי שבחוק ומהווה פגיעה בזכותם החוקית של אסירים לתנאי מחיה הולמים.

21. חובתה החוקית של המדינה לספק לאסירים תנאים הולמים כוללת שמירה על תנאי מחיה אנושיים מינימליים. בפועל, לאסירים לא מתאפשר לשמור על ניקיונם האישי - כאשר אין הפרדה בין השירותים לבין המקלחת שמעליהם; כאשר אין הפרדה נאותה בין השירותים והמקלחת לבין חלל המגורים; כאשר לא נשמרים ניקיון ותחזוקה נאותים של השירותים והמקלחות; וכאשר לא נשמרת הפרטיות של האסיר בשירותים ובמקלחת.

¹⁷ בג"ץ 337/84 הוקמה נ' שר הפנים, פ"ד לח (2) 826 (1984).

¹⁸ חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 42), התשע"ב-2012.

¹⁹ סעי' 11 ב(ב) לחוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 42), התשע"ב-2012; סעי' 9(א) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), תשנ"ו-1996.

²⁰ סעי' 11 ג(1) לחוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 42), התשע"ב-2012.

תקנות בתי הסוהר

22. גם חקיקת המשנה מסדירה את תנאי המאסר הנוגעים לתברואה ולהיגיינה, וגם ממנה עולה החובה לשמור על תנאי תברואה והיגיינה הולמים בבתי הסוהר – ובכלל זה אופן השמירה המבני של תאי השירותים והמקלחות וכן הפרדת המקלחת מהשירותים ומחלל המגורים. בתקנה 2 לתקנות בתי הסוהר (תנאי מאסר), תש"ע-2010 נקבע כי,

2. תנאי המאסר

"(ב) בתא יהיו שירותים וכיור; בין השירותים ובין חלק המגורים של התא תהיה הפרדה באופן שתישמר פרטיותו של האסיר; הייתה בתא מקלחת, תהיה הפרדה כאמור גם בין המקלחת לחלק המגורים של התא.
...

(ד) מקלחת תהיה בנפרד מהשירותים." 21

23. המצב הנוכחי בבתי הסוהר אינו עומד בסטנדרט שנקבע הן בחקיקה הראשית והן בחקיקת המשנה. נוכח השימוש הנרחב בבתי הסוהר בשירותי כריעה, במיקום המקלחות מעל לחלק משירותי הכריעה הקיימים, בהיעדר הפרדה בין שירותים בין המקלחות במקומות מאסר רבים, באפשרות להשתמש בשירותים והמקלחות לעיני כל, ברמת התחזוקה והניקיון של השירותים והמקלחות - נראה כי החוק והתקנות האמורים אינם מיושמים.

חקיקה ותקנות בנושא עצורים

24. חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), תשנ"ו-1996 (חוק המעצרים) מעגן גם הוא את זכותם של העצורים לתנאי מחייה הולמים לרבות תנאי תברואה והיגיינה, אשר עומדת לכל אסיר ועצור מהיותה נגזרת של הזכות לכבוד ולבריאות. סעיף זה זהה לחוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (מס' 42), התשע"ו-2010 המעגן את תנאי הכליאה ההולמים לאסירים.²²

25. הוראת חוק המעצרים מונה את תנאי התברואה ההולמים להם זכאי העצור, כקבוע בסעיף 9(ב) לחוק, מורה בין היתר כי:

"9(ב) עצור יהיה זכאי, בין היתר, לכל אלה:
(1) לתנאי תברואה הולמים, לתנאים שיאפשרו לו לשמור על ניקיוני האישי, לטיפול הרפואי הנדרש לשם שמירה על בריאותו ולתנאי השגחה מתאימים על פי דרישת רופא"²³.

²¹ תקנה 2(ב) לתקנות בתי-הסוהר (תנאי מאסר), תש"ע-2010.

²² סעי' 11ב לפקודת בתי-הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב-1972.

²³ סעי' 9(1) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996.

26. פרוצדורת תנאי החזקה בתאי המעצר באשר לשירותים ומקלחות, קבועה בתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר) תשנ"ז-1997. נקבע בתקנה 3(ב), המפרטת את התנאים הפיזיים בתא המעצר, כי:

"3(ב) בתא יהיו שירותים וכיור. בין השירותים ובין חלק המגורים של התא תהיה הפרדה באופן שתישמר פרטיותו של העצור; הייתה בתא מקלחת, תהיה הפרדה כאמור גם בין המקלחת לחלק המגורים של התא"; יכול שיהיה תא שאין בו שירותים וכיור. תא כאמור ישמש רק לצורך החזקת עצורים כאמור בתקנה 7".

27. התקנות אף מורות על הפרדה בין השירותים למקלחת בתא המעצר²⁴, בזו הלשון:

"3(ה) (5) המקלחת תהיה בנפרד מן השירותים".

28. תכליתו של הסעיף היא לקבוע תנאי כליאה נאותים ובסיסיים החלים על כל עצור ואסיר באשר הוא. השמתו של אדם מאחורי סורג ובריה מבלי ליתן לו את תנאי המחייה להם זכאי, אינה עולה כדי תנאי מאסר הולמים וכן פוגעת בכבודו, באופן המנוגד הן לתכליתם וללשונם של סעיפי החוק האמורים והן לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו כמפורט להלן.

פגיעה בזכויות יסוד

29. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מעגן את הזכות לכבוד שבמרכזה הזכות לתנאי מחייה אנושיים מינימאליים, באופן המבטיח שמירה על צלם האדם. בין התנאים לקיום בכבוד נמנה הצורך לשמור על כבודו, גופו וחיייו של האדם²⁵.

30. הפגיעה בזכויות אדם צריכה לעמוד בתנאים שבחוק היסוד, כאמור בפסקת ההגבלה שבסעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו²⁶ וכפי שפורשו בפסיקה, כמפורט להלן. על פי תנאים אלו, הפגיעה תעשה בחוק או על פיו, זאת מכוח עקרון החוקיות²⁷. מכוח עיקרון זה, קיים איסור על פגיעה בזכויות אדם המוגנות במסגרת חוקי היסוד ללא הסמכה מפורשת בחוק²⁸. בענייננו לא קיימת הסמכה חוקית המאפשרת החזקת אסירים השוהים בבתי הסוהר בישראל בתנאים הקיימים כיום המתוארים במכתב זה, ולא נעשה כל תיקון חקיקה לשם כך.

²⁴ סעי' 3(ה) (5) לתקנות סדר דין פלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר) תשנ"ז-1997.

²⁵ סעי' 4 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

²⁶ סעי' 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

²⁷ להרחבה ראו בעניין זה דפנה ברק ארז, **משפט מנהלי** כרך א' 98 (הוצאה לאור של לשכת עורכי הדין, התש"ע-2010).

²⁸ דנג"צ 4466/94 **נוסייבה נ' שר האוצר** פ"ד מט(4) 87, פסקה 6 לפסק דינה של השופטת דורנר (1995).

31. הפגיעות הנגרמות לאסירים כתוצאה מתנאי היגיינה ותברואה ירודים במתקני הכליאה בישראל עומדות בסתירה לחקיקת היסוד ולעקרונות הקבועים בדין הישראלי. הימצאותם של שירותי כריעה ואי ההפרדה בין השירותים למקלחת, כך שאסירים נאלצים להתקלח מעל המקום בו אחרים עושים את צרכיהם²⁹, מעידים על חריגה בוטה מסמכותו החוקית של שירות בתי הסוהר ומתנאי פסקת ההגבלה.

הזכות לכבוד

32. האסירים המוחזקים מאחורי סורג ובריח נושאים עימם את הזכות לכבוד. הפגיעה בזכותם לכבוד מוגבלת רק לצורך מימוש מטרות המאסר, קרי - שלילת החירות ולא מעבר:

"בהיכנסו אל הכלא, נשללת חירותו של האדם, אך לא נשלל כבודו. סיפוק הצרכים המינימליים של האדם, שהם תנאי-בלעדיו-אין לקיום ולחיים בכבוד, מתחייב גם לגבי אסיר המרצה את עונשו, ולמדינה חובה ראשונה במעלה לספקם ולהקצות לכך את המשאבים הנדרשים"³⁰.

וכן נקבע –

"עם כניסתו אל בין כותלי הכלא, נושא עימו האסיר באמתחתו את מלוא זכויות האדם, זולת אלה הנובעות באופן ענייני מעצם המאסר. אשר על כן, על המדינה ועל רשויות השלטון מוטלת החובה שלא לפגוע בזכותו של האסיר לכבוד מעבר לנדרש לצורך קיום מטרות המאסר"³¹.

33. לא אחת הכיר בית המשפט העליון בהיקף פרישתה של הזכות לכבוד כזכות יסוד מוגנת המעניקה הגנה חוקתית לכל אדם באשר הוא:

"הרעיון הבסיסי העומד ביסוד התיאוריה של זכויות האדם הינו שלאדם כפרט יש כבוד, הוא ראוי שינהגו בו בכבוד וכי שומה על הגורמים המופקדים על כך, ובכלל זה בית המשפט, להגן על הפרט מפני פגיעה בכבוד. באופן פרטני, כולל כבוד האדם אגד של זכויות שבהיעדרן אין משמעות להיותו של האדם יצור חופשי, אוטונומי ובעל ערך בתור שכזה"³².

²⁹ על פי נתוני שב"ס מ-2010, 2,500 אסירים שוהים בתאים בהם המקלחות מעל השירותים. מצגת שב"ס מיוני 2010.

³⁰ בג"ץ 4634/04 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון הפנים ואח', פסקה 12 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה, (טרם פורסם, ניתן ביום 12.02.07).

³¹ בג"ץ 2605/05 המרכז האקדמי למשפט ועסקים נ' שר האוצר, פסקה 3 לפסק דינה של השופטת ארבל (ניתן ביום 19.11.2009).

³² בג"ץ 366/03 עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי נ' שר האוצר פ"ד(3) 480, 464 (2005).

הזכות לפרטיות

34. כתוצאה מהתנאים הקשים בשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר, **זכותם של האסירים לפרטיות**, כנגזרת של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, נפגעת באופן שאינו עומד בתנאי פסקת ההגבלה. המקום בבית הכלא שבו חייבים להבטיח את פרטיות האסירים הוא במסגרת השימוש בשירותים ובמקלחות, בשעה בה הם מבצעים פעולות אינטימיות כמו עשיית צרכיהם ושמירה על ניקיונם האישי. המצב הנוכחי במתקני הכליאה הכולל היעדר הפרדה בין השירותים למקלחות או לחלל המגורים שבתא, שולל את אותן זכויות האדם הבסיסיות מן האסירים ולא עומד בתנאי הסף המתחייבים מפסקת ההגבלה. בתנאים האמורים לא ניתן להבטיח מינימום של פרטיות עבור האסירים.

הזכות לחיים ולשלמות גוף

35. זכות נוספת של האסירים שנפגעת היא **זכותם לחיים ולשלמות הגוף**, זאת לנוכח אי ההפרדה בין השירותים למקלחת, אשר מקשה על האסיר בשמירה על היגיינה וניקיונו האישי. אותם אסירים המוחזקים בתנאים בלתי הולמים אלה, נאלצים לעשות את צרכיהם ולהתקלח באותו מקום - מה שמוביל לצחנה וריחות רעים, לתנאים סניטריים ירודים, להיווצרות זיהומים וכניסת מזיקים. לאור שטח העמידה המצומצם על שירותי הכריעה, המיועד להנחת כפות הרגליים בלבד במקום המיועד לכך, ביחד עם רטיבות הקיימת על משטחי העמידה, נפגעת בריאותם ושלימות גופם של האסירים כתוצאה מהחלקה אפשרית על בור השפכים המזוהם של שירותי הכריעה. כלומר, הפגיעה היא ברורה כאשר בור ביוב השפכים שבשירותי הכריעה פתוח ואסירים נדרשים להתקלח מעליו, להסתכן בהחלקה לבור ולחיות יומיום עם קיומו בתא, על כל המשתמע מכך.

36. כבר נפסק כי לכלואים קיימת הזכות לחיים ולשלמות הגוף על אף החזקתם בבתי סוהר:

"כל אדם בישראל נהנה מזכות יסוד לשלמות גופנית ולשמירת כבודו כאדם. זכויות אלה כלולות "במגילת הזכויות השיפוטיות", אשר הוכרה ע"י בימ"ש זה. הזכות לשלמות גופנית וכבוד האדם היא אף זכותו של העציר והאסיר. אכן, משטר החיים בבית הסוהר מחייב, מעצם טבעו, פגיעה בחירויות רבות מהן נהנה האדם החופשי, אך אין משטר החיים בבית הסוהר מחייב שלילת זכותו של העציר לשלמות גופו ולהגנה בפני פגיעה בכבודו כאדם."³³

³³ בג"ץ 355/79 קטלן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד לד(3) 5 (1980). פסקה 5.

תנאי פסקת ההגבלה

37. המצב הנהוג כיום בבתי הסוהר באשר לליקויים בתאי השירותים והמקלחות מהווה הפרה ברורה של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. הפגיעה בזכויותיהם החוקתיות של האסירים לכבוד, לפרטיות ולבריאות איננה עומדת בתנאי פסקת ההגבלה. שבסעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

38. תנאי לעמידה בפסקת ההגבלה הוא מידתיות הפגיעה. בחינה של הפגיעה האמורה באשר לשירותים ומקלחות במתקני הכליאה השונים, מראה כי היא אינה מידתית - שכן היא איננה לתכלית ראויה, היא לא מהווה אמצעי שפגיעתו פחותה, והיא עולה על הנדרש.

39. ומשכך אינה עומדת בתנאי פסקת ההגבלה הקבועה בסעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. נראה כי שירות בתי הסוהר אינו פועל די לשם הפחתת הפגיעה בזכויות היסוד של האסירים, וכי ישנם אמצעים פוגעניים פחות אשר באמצעותם ניתן לספק לאסירים תנאי תברואה והיגיינה הולמים, באופן שימנע שלילת זכויות יסוד.

40. יתר על כן, הפגיעה אינה עולה בקנה אחד עם ערכי מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית. בית המשפט העליון עמד לא אחת על החשיבות של הבטחת זכויות האסירים כחלק מנורמה מוסרית ואנושית של מדינת ישראל מהיותה מדינה דמוקרטית.

41. בהתאם לזאת, בעניין עע"א 4463/94 גולן נ' שירות בתי הסוהר, פד"י (4) 136, קבע כבוד השופט מצא בעמוד 156:

"פגיעה בכבוד האדם של אסיר פוגעת לא רק באסיר, אלא גם בדמותה של החברה. יחס אנושי לאסירים מהווה חלק מנורמה מוסרית-אנושית שמדינה דמוקרטית מצווה לקיימה. ומדינה הפוגעת בכבוד אסירה, מפרה את חובתה, המוטלת עליה כלפי כלל אזרחיה ותושביה, לכבד את זכויות היסוד של האדם"³⁴.

42. אלמנט מרכזי במטרות הענישה הוא השיקום. האינטרס החברתי מחייב את רשויות הכליאה לפעול לשיקום האדם אשר מרצה עונשו בין כותלי בית הסוהר, הן על מנת לאפשר לו לבחור בדרך חיים חדשה והן על-מנת שאנו כחברה נצא נשכרים ונקטין את מעגל הפשיעה. בתנאים אלו בהם חיים האסירים, אשר אינם מאפשרים היגיינה בסיסית, מטרת השיקום איננה מושגת. הדבר ההיגייני הבסיסי של אדם הוא הצורך להתקלח ולעשות את צרכיו בתנאים תברואתיים תקינים. במצב בו אין תנאי היגיינה בסיסיים - נפגע אמונו של האסיר וקרוביו במערכת אכיפת החוק.

³⁴ עע"א 4463/94 גולן נ' שירות בתי הסוהר פד"י (4) 156, פסקה 13 לפסק דינו של השופט מצא (1994).

בתנאים משפילים שאינם מספקים חיים מינימליים בכבוד, לא ניתן לממש את האינטרס החברתי בשיקום האסירים³⁵.

43. בפסק הדין **בעניין בן-אבו**³⁶ מתחה כבוד השופטת נגה אוהד ביקורת חריפה ונוקבת כלפי השימוש בבורות כריעה ואף הורתה כי יש להציב שירותים כימיים בכל המתקנים בהם קיימים שירותי כריעה באופן מיידי:

"לתדהמתי שמעתי כי העותר שוהה בתא ובתנאים שאינם מאפשרים רחצה מיידית כל אימת שבורחת יציאתו (בשל ליקוי בריאותי ממנו סובל), והוא נאלץ שעות להימצא במצבו הבלתי נעים וזאת על דרך המעטה. **עוד נדהמתי לשמוע כי במאה ה-21 בשב"ס ישנם אסירים שאין להם שירותי אסלה ונאלצים להשתמש בבורות המחייבים כריעה**".

נוכח כך, הוריתי מיידית להעביר את העותר עוד היום... לתא אחר/כלא אחר שיאפשר תנאים אלמנטריים סבירים למצבו הרפואי ולהיותו אדם.

מעבר לכך, אני מורה לשב"ס בכל אותם מתקני כליאה בהם אין אסלות להציב מיידית שירותים כימיים שימנעו את הכלימה, הבושה הקיימת בשימוש בשירותים המחייבים כריעה ויוחזר הכבוד המינימאלי לאסיר באשר הוא אדם.³⁷

44. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מטיל על כל רשות מרשויות השלטון השונות חובה חוקתית לכבד את זכויות היסוד שחוק זה מונה³⁸. הפגיעה בתנאי המחיה ההולמים של האסירים כפי שהוצגה, התבצעה ללא כל הסמכה בדין, תוך חריגה בוטה מסמכות ובאופן שאיננו מידתי. לפיכך, ובהיעדר הסמכה מפורשת בחוק יש לפעול על מנת לשפר את תנאי המחיה לכלואים בבתי הסוהר בישראל, שיהיו ראויים והולמים.

45. תנאי המקלחות והשירותים המתוארים לעיל אינם עומדים לבדם, אלא מתווספים לתנאי הצפיפות ובעיות האוורור בכלא. בהחלטה מיום 19.3.2018 קבע המשנה לנשיאה השופט ח' מלצר במסגרת בקשת ארכה של המדינה ליישום הפעימה הראשונה של פסק הדין בעתירת הצפיפות בבתי הסוהר כי

³⁵ לחשיבות השיקום ראו – בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים ואח', (פורסם בנבו, 2017) סעיף ד, עמ' 2 לפסק הדין (להלן - ענין הצפיפות); הועדה הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים, דין וחשבון (נובמבר 2015), זמין באתר האינטרנט: <http://goo.gl/q1EeDx>

³⁶ עתא (מרכז) 2012-07-11 בן אבו נ' משטרת ישראל/שירות בתי הסוהר-מחלקת האסיר (פורסם בנבו, 09.11.2011).

³⁷ שם, ההחלטה בעמ' 5 לפרוטוקול מיום 9.11.11.

³⁸ סעי' 11 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

"נוכח העיכוב במימוש הפעימה הראשונה על-פי פסק הדין מושא הבקשה, ובשים לב לעובדה שהבקשה שלפנינו הוגשה רק ימים ספורים טרם המועד הקובע לעניין זה, הרי שבמסגרת הודעת העדכון – **המשיבים יכללו גם שיפורים מוצעים בתנאיהם של העצירים והאסירים (למשל: הקדמה של הסדרת שירותים מתוקנים ושיפור ההיגיינה והניקיון בתאים)**".³⁹

46. בניגוד להחלטה זו וכפי שהנתונים לעיל מראים, לא הושג כל שינוי במצב הקיים בעניין שירותי הכריעה והמקלחות בבתי סוהר.

משפט בינלאומי ומשפט משווה

47. החזקת האסירים בתנאי כליאה בלתי הולמים במתקני הכליאה בישראל, מפירה את הוראות הדין הבינלאומי. **האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות**, שהתקבלה בשנת 1966 ואושררה ע"י מדינת ישראל בשנת 1991, קובעת כי "אנשים אשר נשללה חירותם - יש לנהוג בהם ברוח אנושית מתוך התחשבות בכבודו העצמי של האדם".⁴⁰ תנאי הכליאה הקיימים בעניין השירותים והמקלחות מהווים הפרה של החובה בדבר הטיפול הראוי באסירים, ואי ההתחשבות בכבודם העצמי, בבריאותם ובפרטיותם.

48. תנאי התברואה וההיגיינה בשירותים ובמקלחות שבתאי האסירים מעוגנים במשפט הבינלאומי, במסגרת התנאים הבסיסיים להם זכאי כל אסיר על פי **תקנות האו"ם בדבר הסטנדרטים המינימליים לטיפול באסירים (כללי מנדלה)**, אשר תוקנו לאחרונה בשנת 2015, ולפיהן יש לספק לאסירים את כל הנדרש לצורך שמירה על בריאותם וניקיונם – ובכלל זה הספקת כל הציוד והאמצעים הדרושים בשירותים:

"Personal hygiene

15. Prisoners shall be required to keep their persons clean, and to this end they shall be provided with water and **with such toilet articles as are necessary for health and cleanliness.**"⁴¹

³⁹ בג"ץ 1892/14 עניין הצפיפות, החלטה מתאריך 19.03.18, ההדגשה איננה במקור
<https://supremedecisions.court.gov.il/Home/Download?path=HebrewVerdicts\14\920\018\k35&fileName=14018920.K35&type=2>

⁴⁰ סעי' 10(1) לאמנה - https://www.nevo.co.il/law_word/Law09/amana-1040.pdf. סעיף 7 לאמנה קובע כי "לא יועמד אדם בפני עינויים או בפני יחס או עונש אכזריים בלתי אנושיים או משפילים..."

⁴¹ ההדגשה איננה במקור. כמו כן ראו תקנה 10 המדגישה את חשיבות ההקפדה על תנאי הבריאות בתאי האסירים: "10. All accommodation provided for the use of prisoners and in particular all sleeping accommodation shall meet all requirements of health, due regard being paid to climatic

49. ניתן ללמוד על החובה הכללית בדבר הטיפול הראוי באסירים מעבודתה של ועדת האו"ם לזכויות אדם⁴², המפקחת על יישום ההאמנה. מעיון במקרים בהם דנה הוועדה עולה כי קיומם של תנאי מחייה הולמים נכללת בגדר החובה לנהוג באסירים באנושיות ומתוך התחשבות בכבודו האדם.

50. תנאי ההחזקה של האסירים נבחנים גם דרך האיסור על ענישה אכזרית, בלתי אנושית או משפילה. איסור כללי זה מעוגן באמנה נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים משנת 1984, אשר אושררה ע"י מדינת ישראל בשנת 1991. אמנה זו מונה איסורים בדבר ענישה אכזרית ומציינת כי על כל המדינות החברות בה לספק תנאים הולמים שאינם משפילים. על פי סעיף 11 לאמנה נגד עינויים, על מדינה חברה חלה החובה לבחון בשיטתיות סידורים לגבי משמורת וטיפול באנשים הנתונים בצורה כלשהי של מעצר, עיכוב או מאסר וזאת במטרה למנוע מקרי עינויים.

51. סעיף 3 לאמנה האירופאית בדבר זכויות אדם קובע גם הוא כי " No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment" מניעת תנאי מחיה מינימליים של פרטיות והיגיינה מהאסירים בעת שימוש בשירותים – במיוחד כאשר אדם מתקלח מעל לבור הצואה או כאשר כל מה שמפריד בין השירותים לתא הוא וילון בלבד – מהווה יחס שאינו אנושי ומשפיל מצד הרשות המחזיקה באסיר באופן המפר את האמנה.⁴³

52. דוח הוועדה הבינלאומית של הצלב האדום (International Committee of the Red Cross - ICRC), שכותרתו: "Water, Sanitation, Hygiene and Habitat in Prisons - Supplementary Guidance", משנת 2012 עוסק בתנאי השירותים, כגון היחס בין מספר האסירים לבין מספר תאי השירותים, וכן בתנאי ההיגיינה. הדוח גם קובע כי סוג השירותים צריך להיות תואם לזה בו נעשה שימוש רווח באותה חברה וברמת הפרטיות הגבוהה האפשרית:

"Toilets must be culturally appropriate, that is, the same as commonly used in the community. The location and partitioning of toilets should provide detainees with the maximum possible level of privacy. Prisoners using toilets should not be in full view of other detainees. A system of flushing or sluicing the toilet immediately after use should be installed and maintained. Should the flushing system fail, contingency arrangements which are known to staff and

conditions and particularly to cubic content of air, minimum floor space, lighting, heating and ventilation <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/treatmentprisoners.pdf> "

<https://www.ohchr.org/EN/pages/home.aspx> Human Rights Committee⁴²

Article 3 – Prohibition of torture⁴³

detainees should be implemented. A regular cleaning and maintenance programme is required to maximize the life of the infrastructure, particularly when materials which can be easily broken have been used.”⁴⁴

53. גם הדין המדינתי במספר מדינות בעולם הכיר בזכויות האסירים לתנאי מחייה בבתי הסוהר כזכויות חוקתיות ואף ניתנו סעדים משמעותיים בשל הפרתן. למשל, הדין הפנימי **בארצות הברית** הכיר בתנאי מחייה קשים בבתי הסוהר (הצפיפות, לדוגמה) כעילה לפגיעה חוקתית בזכויות האדם של האסירים, העולה בתנאים מסוימים אף כדי ענישה אכזרית, גם במצבים בהם החוק המדינתי לא קבע כך מפורשות, ואף העניקו סעדים מרחיקי לכת בגין הפרתן⁴⁵. גם **בקנדה** נקבע שתנאי מחיה קשים עשויים לעלות כדי ענישה אכזרית, במיוחד כאשר נימוק הרשויות לתנאים אלו היה תקציבי בלבד.

54. עולה מכל האמור, כי המשפט הבינלאומי והמשפט המשווה אוסרים על ענישה אכזרית, ומחייבים דאגה לתנאים מינימליים לאסירים. השיטות השונות עומדות על זכותו הבסיסית של האסיר לתנאי מחייה מינימליים ובתוכם תנאי תברואה והיגיינה נאותים. כלומר, המדינות אינן פטורות מן הדאגה לתנאי מחיה בסיסיים ולרווחת האסיר, ועליהן לפעול להבטחתה, תוך מתן עדיפות ראויה לערך זה בהקצאת משאבים לתכליות הציבוריות השונות. החזקת האסירים בבתי הסוהר בישראל אינה עולה כדי תנאי מאסר הולמים, ופוגעת בכבודו של האסיר - בניגוד לסעיפי האמנות ולמשפט המשווה שמפורטים לעיל.

משפט עברי

55. החזקה בתנאים אלו של שירותים ומקלחות איננה עולה בקנה אחד עם המשפט העברי. ביסוד עקרונות המשפט העברי עומד הצורך בשמירה על כבודם וסיפוק צרכיהם האלמנטריים של האסירים. כבודו של האדם נלמד על פי מקור נורמטיבי זה מהיותו של האדם "נברא בצלם" ומערך כבוד הבריות. השמירה על כבודו וחירותו של אדם מחויבת על פי היהדות גם אם מעשיו מעוררים סלידה. המאסר כאמצעי ענישה – וכל שכן החזקה בתנאי היגיינה ופרטיות אלו - אינו מופיע ככלל בתורה וביתר מקורות המשפט העברי הקדום, אלא הוא רק אמצעי כפיה או מעצר ביניים עד לעונש אחר הצופה פני השתלבותו של העבריין בקהילה מיד עם סיום ההליך. החזקה בתנאים אלו מפרה את עקרונותיו של מקור נורמטיבי זה, שכן על

International Committee of the Red Cross **Water, Sanitation, Hygiene and Habitat in Prisons - Supplementary Guidance** (2012) p. 53.

ההדגשה איננה במקור. <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-4083.pdf>
⁴⁵ (1981) **Brown v. Plata** 563 U.S. 493 (2011); **Rhodes v. Chapman** 101 S. Ct. 2392

פי מורשת ישראל יש לשמור על כבוד האסיר ולהקל בתנאי כליאתם ככל שתכליות הענישה אינן נפגעות⁴⁶.

סיכום

56. מהאמור לעיל עולה בבירור, כי ישראל מפרה את זכותם של האסירים והעצורים על פי חוק לתנאי תברואה והיגיינה מינימאליים וראויים אשר יש בהם כדי להבטיח את זכויותיהם החוקתיות לכבוד, לפרטיות ולבריאות. בנוסף, תנאי השירותים והמקלחות הקיימים בבתי הכלא בישראל, מפר גם את הסטנדרטים המינימאליים לטיפול ראוי באסירים על פי המשפט המשווה, ואת זכויותיהם של האסירים על פי המשפט הבינלאומי האוסר על עינויים ויחס בלתי אנושי. בנוסף, תנאי כליאה אלו עומדים בניגוד למשפט העברי.

57. נוכח האמור לעיל, נדרשת פעולתכם הדחופה כפי שיפורט להלן:

א. לפעול לאימוץ, לתקצוב וליישום תוכנית להחלפת שירותי הכריעה באסלות בכל מתקני הכליאה בישראל, להפרדה בין שירותי הכריעה מהמקלחות הממוקמות מעליהם ולהפרדת השירותים והמקלחות מחלל המגורים בתאים, כך שיובטח שימוש נאות בהם (ולא רק באמצעות וילון). מימוש תוכנית כזאת צריך להיעשות בתוך זמן סביר ולכל היותר בתוך שנה, או פרק זמן קצוב אחר הקרוב לכך שינומק.

ב. על תוכנית זו לקבל את ביטויה גם בתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה-מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), תשנ"ז-1997 ובתקנות בתי הסוהר (תנאי מאסר), התש"ע-2010, אשר אין בהן כיום די כדי להבטיח קיום עקרונות החוק הקיים וקיום חוק יסוד כבוד האדם וחירותו באשר לתנאי תברואה והיגיינה מינימאליים הדרושים לכל אסיר. יש לשנות תקנות אלה על מנת שיהיה בהן כדי לחייב ולהבטיח כי המצב הקיים כמתואר במכתב זה יתוקן וכי ייקבע סטנדרט מינימאלי ראוי לתנאי שירותים, מקלחות והיגיינה – ולכל הפחות שיוציאו אפשרות של שימוש בשירותי כריעה, כולל התקנת המקלחות מעליהם, וכן שיוציאו אפשרות התקנת וילונות בין תא השירותים לבין

ג.

⁴⁶ בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח ואחרים נ' השר לביטחון פנים (ניתן 13.6.2017), בעמ' 48-30.

**חלל המגורים שבתא - בחקיקת המשנה שבתקנות
האמורות ובהתאם לתוכנית שתיקבע.**

68. נודה על מענה מהיר לפנייתנו על מנת לייתר פנייה לערכאות.

בברכה,

ד"ר סיגל שהב, עו"ד

המכתב נכתב בסיוע הסטודנטים שלי יעקב, מיתר קוז, קרן איליה, אוריאן זנו, בנימין בן
עמרם וניסים ונונו - תלמידי הקליניקה לזכויות בהליך הפלילי במרכז האקדמי למשפט
ולעסקים

העתקים :

שר המשפטים – מר אמיר אוחנה

הבטחת תנאי פרטיות, תברואה והיגיינה במקלחות ובשירותים בבתי הסוהר

<ronid@ips.gov.il> מחלקת ביקורת - רצ טיפול בתלונות ופניות הציבור - רוני דאודי

Mon, Nov 18, 2019 at 2:23 PM

To: "shahavs@gmail.com" <shahavs@gmail.com>

Cc: "לשכת נציב - רלש מ.מ נציב שבס - כרמית מויאל", <ShiranMe@ips.gov.il>, "לשכת נציב - מזכירת מ.מ נציב - שירן מלמד"

<CarmitM@ips.gov.il>

ד"ר סיגל שנהב שלום רב,

1. פנייתך התקבלה במחלקת פניות ותלונות הציבור והועברה לבדיקה והתייחסות כלל הגורמים הרלוונטיים.
2. בפתח דבר, אנו מודים לך על פנייתך, ארגון שב"ס בכלליותו מייחס חשיבות משמעותית לפניה מעין זו ויעשה כל שלאל ידו על מנת להבטיח את זכויות האסירים ולשפר ולייעל את תנאי המחיה של כלל המוחזקים בשב"ס.
3. זאת ועוד במסגרת שיפוץ אגפים המבוצע ע"י מחלקת בינוי מוחלפים אסלת כריעה לאסלות אירופיות. לדוגמא: רק לאחרונה בוצעו החלפות הללו בבימ"ר השרון באגף 7, בבימ"ר ניצן באגף 7 וכן בביס"ר איילון באגף 5.
4. יובהר כי מחלקת הבינוי משפצת אגפים בהתאם ליכולת הארגון לשיפוץ אגף כזה או אחר, שבין יתר הקשים שעומדים בפני הארגון, יש את הקושי הרב בפינוי האסירים למתקנים השונים למטרת השיפוץ.
5. זאת ועוד, בעקבות בג"ץ תנאי מחייה, יוגדל שטח המחיה המוקצה לכל אסיר ועצור, כך שללא ספק חלק גדול מהלקויים שמניית בפנייתך ישופרו ויטיבו עם האסיר/עצור.
6. יחד עם זאת, יודגש כי השינוי לא יכול להתקיים מהיום למחר. קרי, השיפוץ הינו הדרגתי שחייב להיות מתוכנן בקפידה.
7. גם בית משפט העליון, בג"ץ תנאי מחייה, שבמסגרתו נקבע, כי יש להגדיל את שטח המחיה המוקצה לכל אסיר ועצור, נתן דעתו על השינוי ההדרגתי וזאת הסיבה שהשינוי אמור להתבצע במספר פעימות.
8. למען הסר ספק, שב"ס ימשיכו במאמציהם על מנת להטיב את תנאי המחיה של האסירים, לרבות התמודדות מיטבית עם בעיות מבניות, הנדסיות, תקציביות וכד' בכדי לתת תנאים טובים יותר לאוכלוסיית האסירים והעצורים המוחזקים בכלל מתקני שב"ס.

10 באוגוסט, 2021

לכבוד	לכבוד
מר עמר בר-לב	רב גונדר קטי פרי
<u>השר לביטחון פנים</u>	<u>נציבת שבי"ס</u>
<u>בפקס ובמייל</u>	

שלום רב,

הנדון: הבטחת תנאי תברואה והיגיינה הולמים במקלחות ובשירותים בבתי הסוהר

סימוכין - מכתבנו אליכם מיום 22.9.19; מכתבכם מיום 18.11.19

הרינו חוזרים ופונים אליכם בחלוף חודשים רבים מאז פנייתנו שבנדון ובכלל זה חודשי הקורונה, על מנת לוודא כי עמדתכם בנושא הבטחת תנאי תברואה והיגיינה הולמים במקלחות ובשירותים בבתי הסוהר עומדת בעינה. כזכור, במכתבנו שבנדון פנינו בדרישה כי תפעלו להבטחת זכותם של אסירים ועצורים לתנאי תברואה והיגיינה הולמים, שיאפשרו להם לשמור על היגיינה בסיסית וניקיונם האישי באופן שאינו פוגע בבריאותם, בפרטיותם ובכבודם. לצערנו, לא ניכר שינוי מהותי במצב העובדתי מאז פנייתנו, כמפורט להלן. שימוש בשירותי כריעה וכן במקלחות הממוקמות מעל לשירותי הכריעה באלפי מקומות כליאה אינו מאפשר תנאי תברואה והיגיינה הולמים לכלואים המוחזקים בהם. במצב הקיים תנאי השירותים והמקלחות פוגעים בזכותם של כלואים לבריאות, לפרטיות ולכבוד.

1. במכתבנו מיום 22.9.19 ציינו כי אסירים רבים מוחזקים בתנאי היגיינה ותברואה קשים, בהם השירותים בתאיהם הם שירותי כריעה, אשר בחלקם המקלחת ממוקמת מעליהם, ללא הפרדה מספקת בין השירותים למקלחת ולעיתים אף ללא הפרדה (למעט וילון) בינם לבין חלל המגורים שבתא. ברבים מתאי השירותים והמקלחות בבתי הסוהר שוררים הזנחה, לכלוך וזחנה, וחלקם אף אינם נגישים או שלא נשמרת בהם הפרטיות. בכל אלו יש כדי ליצור פגיעה חמורה בתנאי המחיה המינימליים בהם מוחזקים הכלואים – וכתוצאה מכך נפגעים כבודם, בריאותם, ופרטיותם. לפיכך, דרשנו כי תפעלו למימוש תנאי היגיינה ותברואה אנושיים מינימאליים בסיסיים, ולא ימוץ תכנית להחלפת שירותי הכריעה באסלות בכל מתקני הכליאה, להפרדת השירותים מהמקלחות, ולהפרדת השירותים והמקלחות מחלל המגורים בתאים, באופן שיבטיח פרטיות ושימוש נאות בהם, ולא רק באמצעות וילון.

2. במענה למכתבנו שהתקבל מכם בדוא"ל בלבד ביום 18.11.19, השיבה עורכת דין רוני בן אריה-דאודי, הממונה על פניות ותלונות הציבור, כי הנכם מעריכים את פנייתנו, וכי "במסגרת שיפוץ אגפים המבוצע ע"י מחלקת בינוי מוחלפים אסלות כריעה לאסלות אירופיות". כדוגמה לכך ציינתם את אגף 7 בבית המעצר ניצן ואגף 5 בבית הסוהר

איילון. עוד ציינתם כי קיים קושי רב בפינוי האסירים לצורך מטרת השיפוץ, וכי הליקויים שמנינו יזכו לטיפול בעקבות הגדלת שטח המחייה במסגרת יישום החלטת בג"ץ בעניין הצפיפות בבתי הסוהר (בג"ץ 1892/14 **האגודה לזכויות האזרח נ' השר לביטחון פנים**). בנוסף הדגשתם כי השינוי לא יתחולל ביום אחד, אלא באופן הדרגתי על פי תכנון מראש.

3. מאז התכתבות זו, הגיעו לידנו נתונים נוספים בעניין טיפולכם בליקויים שבשירותים ובמקלחות בבתי הסוהר, אשר גם לפיהם לא ניכר שינוי מהותי בתקופה זו. כזכור ממכתבנו שבנדון, על פי נתוני שב"ס, נכון לסוף שנת 2018, ב- 806 תאים בבתי הסוהר בישראל קיימים שירותי כריעה וב- 154 תאים המקלחת ממוקמת מעל לשירותי הכריעה. לעומת זאת, על פי מכתב תשובה של מנהל התכנון בשב"ס לבקשת מידע של עמותת רופאים לזכויות מיום 23.6.2020, בשנים 2018 - 2019 הוחלפו רק כ- 81 אסלות מזרחיות בלבד לאסלות אירופאיות, ולצערנו קיימת עליה במספר התאים בהם קיימים שירותי כריעה ובמספר התאים בהם קיימים שירותי כריעה שמעליהם המקלחות, כמפורט להלן. עוד עולה מתשובתכם כי נכון לשנת 2020 אין צפי להחלפה ו/או לתכנית העבודה וכי לא ניתן לקבוע עלויות. נתוני השנים 2018-2019 שהועברו בשנת 2020 מוצגים בטבלה להלן:

תוספת שירותי כריעה בין 2018 לבין 2019	2019	2018	2016	
תוספת של 62 תאים עם שירותי כריעה	868 תאים	806 תאים	805 תאים	שירותי כריעה
תוספת של 14 תאים	168 תאים	154 תאים	168 תאים	שירותי כריעה מתחת למקלחת

מהטבלה עולה כי בין שנת 2018 לבין שנת 2019, קצב הטיפול בליקויים הוא שלילי ואף נוספו תאים בהם קיימים שירותי כריעה וכן נוספו תאים בהם שירותי הכריעה נמצאים מתחת למקלחת. אם בעבר תוקן הליקוי בקצב איטי, הרי שבשנתיים האחרונות ניתן לומר לפי הנתונים כי חלה החמרה יחסית במצב השירותים והמקלחות בבתי הסוהר ויותר אסירים נאלצים להשתמש בשירותי כריעה ובמקלחות מעליהם. מדובר באלפי מקומות כליאה בהם עדיין קיימים שירותי כריעה, קרי, אלפי בני אדם המוחזקים בבתי הסוהר נדרשים להשתמש בשירותי כריעה ללא התחשבות במצבם – חולי או זיקנה – ואף נאלצים להתקלח מעל לאסלת שירותים.

לאור ההתכתבות הקודמת, אנו פונים אליכם שוב על מנת לוודא שמאז פנייתנו האחרונה לא חל שינוי בעמדתכם, כפי שהיא באה לידי ביטוי בהודעת המייל מיום 18.11.19, ולשם כך לא נדרשים 45 ימים למענה כמקובל. לפיכך, עתירה בעניין זה תוגש בתוך 30 ימים, אלא אם תודיעו קודם לכן כי עמדתכם המהותית השתנתה, שכן אז נשקול המתנה לתשובה מלאה.

בברכה,

ד"ר סיגל שהב, עו"ד

המכתב נכתב בסיוע הסטודנטים רוחה גלזר, שגיב שרית ואדי צצנשוילי - תלמידי הקליניקה לזכויות בהליך הפלילי במרכז האקדמי למשפט ולעסקים